

३.१४ प्रतिवेदन तयार गर्दा विचार गर्नु पर्ने नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका तथा अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौताहरू

प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयन गर्दा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी विद्यमान नीति, ऐन, नियम, कानून तथा निर्देशिकाहरूमा तोकिएको मापदण्डलाई पालना गर्नु प्रस्तावकको दायित्व हो। यस आयोजनाको अध्ययनको क्रममा विद्युत तथा जलश्रोतसँग सम्बन्धित नीति, ऐन, नियमावली तथा निर्देशिकाहरू प्रतिवेदन तयार गर्दा पुनरावलोकन गरिएको छ। प्रस्तावसँग सम्बन्धित नीति, ऐन, नियमावली तथा निर्देशिकाहरू तल उल्लेख गरिएको छ।

३.१४.१ नेपालको संविधान

नेपालको संविधान भाग ३, धारा ३० मा स्वच्छ वातावरणको हकलाई मौलिक हकको रूपमा राखिएको छ। प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हक रहेको छ। वातावरणीय प्रदूषण वा हासबाट हुने क्षतिपूर्ति पाउने हक रहेको छ। राष्ट्रको विकास सम्बन्धी कार्यमा वातावरण र विकासबीच समुचित सन्तुलनका लागि आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्न यस धाराले बाधा पुर्याएको मानिने छैन।

भाग ५१, छ (१)- राष्ट्रियहित अनुकूल तथा अन्तरपुस्ता समन्यायको मान्यतालाई आत्मसात् गर्दै देशमा उपलब्ध प्राकृतिक स्रोत साधनको संरक्षण, संवर्द्धन र वातावरण अनुकूल दिगो रूपमा उपयोग गर्ने र स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता र अग्रधिकार दिंदै प्राप्त प्रतिफलहरूको न्यायोचित वितरण गर्ने

भाग ५१, छ (२)- जनसहभागितामा आधारित स्वदेशी लगानीलाई प्राथमिकता दिंदै जलस्रोतको बहुउपयोगी विकास गर्ने

भाग ५१, छ (५)- जनसाधारण वातावरणीय स्वच्छता सम्बन्धी चेतना बढाई ओद्योगिक एवं भौतिक विकासबाट वातावरणमा पर्न सक्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्दै वन, वन्यजन्तु, पंक्षी, वनस्पति तथा जैविक विविधताको संरक्षण, संवर्द्धन र दिगो उपयोग गर्ने

भाग ५१, छ (६)- वातावरणीय सन्तुलनका लागि आवश्यक भूभागमा वन क्षेत्र कायम राख्ने,

भाग ५१, छ (७)- प्रकृति, वातावरण वा जैविक विविधतामाथि नकारात्मक असर परेको वा पर्न सक्ने अवस्थामा नकारात्मक वातावरणीय प्रभाव निर्मूल वा न्यून गर्न उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्ने,

भाग ५१, छ (८)- वातावरण प्रदूषण गर्नेले सो बापत दायित्व ब्यहोर्नु पर्ने तथा वातावरण संरक्षणमा पूर्व सावधानी र पूर्व सूचित सहमति जस्ता पर्यावरणीय दिगो विकासका सिद्धान्त अवलम्बन गर्ने,

३.१४.२ नीति, ऐन, नियमावली, निर्देशिका, सन्धि तथा सम्झौता

प्रस्तावसँग सम्बन्धित नीति, ऐन, नियमावली, निर्देशिका सन्धि तथा सम्झौताहरू तल उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ३.२१: आयोजनासँग सम्बन्धित दफा, नियम, निर्देशिका, मापदण्ड, सन्धि, सम्झौता

क्र.स	दफा, नियम, खण्ड र सम्बन्धित बुँदा	
	बुँदा	सम्बन्धित विवरण
क. नीति तथा योजना		
१.	राष्ट्रिय वन नीति, २०७६	बुँदा ८.२ राष्ट्रिय प्राथमिकता

		को २	आयोजनाहरू सञ्चालन गर्ने वन प्रयोग गर्नुको विकल्प नभएमा संघले कानून, निर्देशिका तथा कार्यविधिका आधारमा वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने व्यवस्था गर्नेछ र वन क्षेत्र प्रयोग गर्दा घटेको वनको क्षेत्रफललाई परिपूर्ति हुने गरी संघले प्रदेश तथा स्थानीय तहसंग समेत समन्वय गरी वृक्षारोपण तथा वनको पुर्नस्थापना गर्नेछ ।
२.	राष्ट्रिय वातावरण नीति, २०७६	बुँदा ८.२ को १, २, ३ र ४	वातावरणीय प्रभावको सीमा, परिमाण र अवधिका आधारमा प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्नुपूर्व नै प्रस्तावकले उपयुक्त वातावरणीय अध्ययन गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
३.	संरक्षित क्षेत्र भित्र भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माण एवं संचालन सम्बन्धी कार्यनीति, २०६५	नीति ९,	वातावरण संरक्षण गर्ने दृष्टिकोणले प्रत्येक एक रुख काटिएको वदलामा २५ रुख रोप्ने र हुर्काउने कार्य अनिवार्य रूपमा प्रवर्दकले गर्नु पर्नेछ ।
		नीति १०	राष्ट्रिय निकुञ्ज, आरक्ष र संरक्षण क्षेत्र तथा मध्यवर्ती क्षेत्रभित्र पर्ने सरकारी जग्गामा आयोजनाको भौतिक संरचनाले ओगट्ने क्षेत्रफल वरावरको जग्गामा प्रवर्दकले आफ्नै खर्चमा सम्बन्धित कार्यालयले तोकेको स्थानमा वृक्षारोपण गरी पाँच वर्ष सम्म स्याहार सम्भार र संरक्षण गरी सम्बन्धित कार्यालयलाई बुझाउनु पर्नेछ। प्रवर्दक आफैले वृक्षारोपण र संरक्षण गर्न नसकेमा वृक्षारोपण गर्न र पाँच वर्ष सम्म संरक्षण र स्याहार सम्भार गर्न लाग्ने लागत अनुसारको रकम सम्बन्धित कार्यालयलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ र सम्बन्धित कार्यालयले सो अनुसार वृक्षारोपण तथा संरक्षण कार्य गर्नेछ ।
४.	जग्गा अधिग्रहण पुनःस्थापना र पुनर्वास नीति, २०७१		यस नीतिको मुख्य लक्ष्य भनेको उचित र पर्याप्त क्षतिपूर्ती, उचित पुनर्वास र पुनःस्थापना सहयोग पुर्याएर आयोजना प्रभावित परिवारको सामाजिक र आर्थिक स्थिति सुधार गर्नु हो ।
५.	भू-उपयोग नीति, २०७२	नीति १	राष्ट्रको समग्र भूमिलाई आधारभूत रूपमा देहायका विभिन्न भू-उपयोगका क्षेत्रहरूमा वर्गीकरण गरिनेछ । भू-उपयोगका क्षेत्रहरूलाई आवश्यकता अनुसार उप-क्षेत्रहरूमा वर्गीकरण गरिनेछ । (क) कृषि क्षेत्र (ख) आवासीय क्षेत्र

			<p>(ग) व्यवसायिक क्षेत्र</p> <p>(घ) औद्योगिक क्षेत्र</p> <p>(ङ) खानी तथा खनिज क्षेत्र</p> <p>(च) साँस्कृतिक तथा पुरातात्विक क्षेत्र</p> <p>(छ) नदी तथा तल तलैया क्षेत्र</p> <p>(ज) वन क्षेत्र</p> <p>(झ) सार्वजनिक उपयोग तथा खुला क्षेत्र</p> <p>(ञ) निर्माण सामग्री (ढुंगा बालुवा गिट्टी) उत्खनन क्षेत्र</p> <p>(ट) आवश्यकता अनुसार तोकियाका अन्य क्षेत्र</p>
		नीति ५	कृषियोग्य भूमिको गैर कृषि प्रयोग, कृषि भूमिलाई बाँझो राख्ने प्रवृत्ति र अनियन्त्रित खण्डिकरणलाई निरुत्साहित गर्दै कृषियोग्य भूमिको समुचित उपयोग एवं संरक्षण सुनिश्चित गरिनेछ।
		नीति ७	वन तथा अन्य प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण एवं समुचित उपयोग सुनिश्चित गरिनेछ।

(ख) ऐन

१.	वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६	दफा ३, उपदफा १	प्रस्तावकले तोकिए बमोजिमको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गनु पर्नेछ।
		दफा ४, उपदफा १	प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभाव र त्यसको न्यूनीकरणको लागी अपनाउन सक्ने विभिन्न विकल्पहरूको विस्तृत विश्लेषण गरी त्यस्ता विकल्पमध्ये प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त हुने विकल्प र सो विकल्प कार्यान्वयन गर्न सक्ने आधार र कारण सहित सिफारिस गर्नु पर्नेछ।
		दफा ५, उपदफा १	यस ऐन बमोजिम कुनै प्रस्तावको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नपूर्व सम्बन्धिक निकायबाट त्यस्तो प्रस्तावको सन्क्षिप्त वातावरणीय अध्ययन र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको हकमा कार्यसूची र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको हकमा क्षेत्र निर्धारण र कार्यसूची

			स्वीकृत गर्न पर्नेछ।
		दफा ६, उपदफा १	यस ऐन बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्दा नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको मापदण्ड एवं गुणस्तर कायम हुने गरी तोकिए बमोजिमको ढाँचामा तयार गर्नु पर्नेछ।
		दफा १०, उपदफा १	प्रस्तावकले प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्नुअघि तोकिए बमोजिम वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्नु पर्नेछ।
		दफा ११, उपदफा १	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने प्रस्तावको कार्यान्वयन सुरु गरी सेवा वा वस्तु उत्पादन वा वितरण सुरु गरेको दुई वर्ष भए नभएको मितिले छ महिना भित्र त्यस्तो प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा परेको प्रतिकूल प्रभाव, त्यस्ता प्रभावलाई कम गर्न अपनाएको उपाय तथा त्यस्तो उपायको प्रभावकारिता र न्यूनीकरण हुन नसकेको वा आंकलन नै नभएको प्रतिकूल प्रभाव उत्पन्न भएकोमा सो समेतको विश्लेषण गरी वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन अद्यावधिक रूपमा राख्नु पर्नेछ।
२.	वन ऐन २०७६	दफा ४१	वनक्षेत्रको भूउपयोग परिवर्तन नगर्ने: राष्ट्रिय वनको कुनै पनि भाग वनक्षेत्रको भू उपयोग परिवर्तन हुने गरी प्रयोग गर्ने छैना।पूर्वाधार विकासको लागि नेपाल सरकारको निर्णय बमोजिम कुनै आयोजनालाई उपलब्ध गराएको वनक्षेत्रको हकमा यो व्यवस्था लागू हुने छैन।
		दफा ४१	राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना, लगानी बोर्डबाट लगानी स्वीकृति भएको योजना, राष्ट्रिय गौरवका आयोजना सञ्चालन गर्न वनक्षेत्रको प्रयोग गर्नु बाहेक अन्य कुनै पनि विकल्प नभएमा र प्रचलित कानून बमोजिमको वातावरणीय परीक्षणबाट योजना सञ्चालन गर्दा वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल असर नपर्ने देखिएमा नेपाल सरकारले त्यस योजना सञ्चालन गर्नको लागि राष्ट्रिय वनको कुनै भाग प्रयोग गर्न स्वीकृती दिन सक्नेछ।
३.	फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८	दफा ४ को उपदफा (१)	हानिकारक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला, रासायनिक फोहरमैला वा औद्योगिक फोहरमैला प्रशोधन र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व निर्धारित मापदण्डको अधीनमा रही त्यस्तो फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा निकायको हुनेछ।

		दफा ५ को उपदफा (१)	कुनै व्यक्ति, संस्था वा निकायले कुनै काम कारोबार गर्दा उत्पन्न हुने फोहोरमैला यथाशक्य कम गर्नु पर्नेछ।
		दफा ५ को उपदफा २	आफ्नो क्षेत्रभित्र विसर्जन हुन सक्ने फोहोरमैलाको विसर्जन वा पुनः प्रयोगको व्यवस्था मिलाई बाँकी फोहोरमैलामात्र निष्काशन गरी फोहोरमैलाको परिमाणलाई घटाउनु प्रत्येक व्यक्ति, संस्था वा निकायको कर्तव्य हुनेछ।
४.	श्रम ऐन, २०७४	दफा २८	काम गर्ने समय : (१) रोजगारदाताले श्रमिकलाई प्रतिदिन आठ घण्टा र एक हप्तामा अठ्चालीस घण्टाभन्दा बढी समय हुने गरी काममा लगाउन पाइने छैन। (२) श्रमिकलाई लगातार पाँच घण्टा काम गरेपछि आधा घण्टा विश्रामको समय दिनु पर्नेछ। (३) काम रोकन नहुने तथा लगातार काम चलाइरहनु पर्ने भएमा श्रमिकलाई त्यस्तो विश्रामको समय आलोपालो गरी दिनु पर्नेछ।
		दफा ६८	सुरक्षा र स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति बनाउनु पर्ने (१) यो ऐन, यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम दिइएको निर्देशनको अधीनमा रही रोजगारदाताले कार्यस्थलमा श्रमिक तथा अन्य व्यक्तिको सुरक्षा र स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति बनाई लागू गर्नु पर्नेछ।
		दफा ६९	श्रमिकप्रति रोजगारदाताको कर्तव्य (१) व्यवसायजन्य सुरक्षा र स्वास्थ्यका सम्बन्धमा रोजगारदाताको श्रमिकप्रति देहाय बमोजिमको कर्तव्य हुनेछ - (ज) कार्यस्थलमा सुरक्षा र स्वास्थ्य सम्बन्धी उचित प्रबन्ध गरी काम गर्ने सुरक्षित वातावरण बनाउने, (ख) कार्यस्थलमा रासायनिक, भौतिक वा जैविक पदार्थ वा उपकरणको प्रयोग, सञ्चालन, सञ्चय र परिवहन गर्दा सुरक्षा र स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर नपर्ने व्यवस्था मिलाउने, (ग) श्रमिकलाई आवश्यकता अनुसार सुरक्षा र स्वास्थ्य सम्बन्धी आवश्यक सूचना, जानकारी र तालिम प्रदान गर्ने, (घ) श्रमिकलाई उपकरण वा कामसँग सम्बन्धित रासायनिक, भौतिक वा

			<p>जैविक पदार्थको प्रयोग र सञ्चालनका सम्बन्धमा आवश्यक तालिम र</p> <p>जानकारी उपयुक्त भाषामा दिने,</p> <p>(ड) कार्यस्थलमा सुरक्षित रूपमा प्रवेश गर्ने तथा निस्कने समुचित व्यवस्था गर्ने ।</p> <p>(च) श्रमिकलाई आवश्यकता अनुसार व्यक्तिगत सुरक्षा साधन उपलब्ध गराउने ।</p>
५.	सडकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार नियन्त्रण ऐन, २०७३	दफा ३	<p>दुर्लभ वा लोपोन्मुख वन्यजन्तु वा वनस्पति वा सो को नमुनाको कारोबार वा व्यापार गर्न वा गराउन नहुने: (१) कसैले पनि दुर्लभ वा लोपोन्मुख वन्यजन्तु वा वनस्पति वा सो को नमुना खरिद बिक्री गर्न, आफूसँग राख्न, प्रयोग गर्न, रोप्न, हुर्काउन, नियन्त्रित प्रजनन गर्न, ओसारपसार गर्न वा निकासी वा पैठारी गर्न वा गराउन हुँदैन ।</p>
६.	भू-उपयोग ऐन, २०७६	दफा ४	<p>यस ऐन बमोजिम नेपालको भूबनौट, भूमिको क्षमता तथा उपयुक्तता, भूमिको मौजुदा उपयोग र आवश्यकता समेतका आधारमा भूमिलाई देहाय बमोजिम भूउपयोग क्षेत्रमा वर्गीकरण गरिनेछ:-</p> <p>(क) कृषि क्षेत्र,</p> <p>(ख) आवासीय क्षेत्र,</p> <p>(ग) व्यावसायिक क्षेत्र,</p> <p>(घ) औद्योगिक क्षेत्र,</p> <p>(ङ) खानी तथा खनिज क्षेत्र,</p> <p>(च) वन क्षेत्र,</p> <p>(छ) नदी, खोला, ताल, सीमसार क्षेत्र,</p> <p>(ज) सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र,</p> <p>(झ) सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक महत्त्वको क्षेत्र,</p> <p>(ञ) नेपाल सरकारबाट आवश्यकता अनुसार तोकिएका अन्य क्षेत्र।</p>
७.	भू तथा जलाधार संरक्षण ऐन, २०३९	दफा १०	<p>यस ऐनभित्र कसैले सुरक्षित जलाधार क्षेत्रभित्र कसैले बाडी या पहिरो आउनसक्ने भनि जलाधार संरक्षण विभागले तोकिएको ठाउमा कुनैपनि कार्य गर्न जलाधार संरक्षण अधिकृतको अनुमति बिना तल उल्लेखित कुनै कार्य गर्न पाउने छैन:</p>

			<p>क. जलाधार क्षेत्रमा रहेको कुनै खोला, नाला आधिको पानी जम्मा गर्ने, थुन्ने, अन्यत्र लैजाने वा फर्काउने कार्य अथवा अन्य कुनै किसिमले प्रयोग गर्ने।</p> <p>ख. वन सम्बन्धि कानून बमोजिम आफुखुस गर्न पाउने वनको रुख, बुरुवा वा वनपैदावार काट्ने वा नष्ट गर्ने।</p> <p>ग. वनभित्र रहेका प्राकृतिक वनस्पति काट्ने वा नष्ट गर्ने।</p> <p>घ. ढुंगा, माटो लगायतका अन्य श्रोतहरु थुप्रिन अथवा बगाईलान दिने र खन्ने, लैजाने काम गर्ने।</p> <p>ङ. फोहोरमैला फाल्ने जस्ता वातावरण दूषित हुने खालको क्रियाकलाप गर्ने।</p> <p>च. उद्योग व्यवसाय तथा बस्ती स्थापना गर्ने साथै घरपालुवा वस्तुहरुलाई चराउन लाने</p>
<p>८.</p>	<p>रोजगारीको हक सम्बन्धी ऐन, २०७५</p>	<p>परिच्छेद २</p> <p>परिच्छेद ३</p>	<p>प्रत्येक नागरिकलाई रोजगारी पाउने अधिकार र आफुले चाहेको रोजगार छनोट गर्ने अधिकार हुन्छ। बेरोजगार व्यक्तिलाई रोजगारदिने सम्बन्धमा व्यक्तिको धर्म, जाति, लिङ्ग वा यस्तै कुनै आधारमा भेदभाव गर्न पाइने छैन। यस्ता रोजगारीमा लागेको व्यक्तिलाई बिनाकारण रोजगारीबाट हटाउन पाइने छैन। यसका साथै नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले बेरोजगार व्यक्तिलाई न्युनतम रोजगार प्रदान गर्न रोजगारमुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने।</p> <p>नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी स्थानीय तहबाट काम गर्ने गरी प्रत्येक स्थानीय तहमा एक रोजगार सेवा केन्द्र स्थापना गरेको हुन्छ जसको संचालन व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुन्छ;</p> <p>१. निवेदन दिनुपर्ने- रोजगारमा संलग्न हुन चाहने व्यक्तिले आफुसंग भएको सिप र योग्यता उल्लेख गरी तोकिएको समय भित्र संबन्धित रोजगार सेवा केन्द्रमा निवेदन दिनुपर्ने।</p>

			<p>२. जानकारी दिनुपर्ने- रोजगार सेवा केन्द्रमा निवेदन दिएको कुनै व्यक्तिले रोजगारी को लागी सिफारिस नहुदै अन्यत्र कतै रोजगारीमा संलग्न भएकोले रोजगारीमा संलग्न वा बेरोजगार सहायता नाचाहिएमा निजले रोजगार सेवा केन्द्रमा जानकारी गराउनु पर्ने।</p> <p>३. रोजगारदाताको विवरण राख्न पर्ने</p> <p>४. श्रमिक माग गर्न सक्ने- रोजगारदाताले आफुलाई आवश्यक श्रमिकको संख्या, योग्यता र अवधि खुलाई रोजगार सेवा केन्द्रमा दिने।</p> <p>५. रोजगार सूचना उपलब्ध गराउने- रोजगार सेवा केन्द्रले आफ्नो क्षेत्रभित्रका रोजगारदाताहरूका लागि आवश्यक श्रमिकहरूको उपलब्धता र सूचीकृत बेरोजगार व्यक्तिका लागि रोजगारीका अवसर सम्बन्धी सूचना उपलब्ध गराउने।</p> <p>६. बेरोजगार व्यक्तिलाई रोजगार दिन पर्ने व्यवस्था</p>
९.	बाल श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) ऐन, २०५६	परिच्छेद २	बालकलाई काममा लगाउन नहुने- कसैले पनि १४ वर्ष पुरा नभएका बालबालिकालाई काममा लगाउन हुदैन। यसका साथै उनीहरूको इच्छा विरुद्ध कसैले पनि ललाई फर्काई गरेर वा लोभ देखाएर काममा लगाउन हुदैन।
		परिच्छेद ३	बालकलाई काममा लगाउने सम्बन्धि व्यवस्था- कुनै रोजगारदाताले बालकलाई काममा लगाउन परेमा सम्बन्धित श्रम कार्यालय र बालकको आमाबाबु वा संरक्षकको स्वीकृति लिनु पर्छ। सो बालकलाई प्रत्येक दिन तिन घण्टा काम गरेपछि आधा घण्टा आराम गर्न समय दिने र हप्तामा १ दिन विदा दिनु पर्छ।
१०.	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४	परिच्छेद ३	कार्यकारी समितिको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन राष्ट्रिय परिषद्बाट स्वीकृत नीति तथा योजनाको कार्यान्वयनका लागि एक कार्यकारी समिति रहन्छ जसले विपद्जोखिम व्यवस्थापन, न्युनिकरण अधि इत्यादी कामहरूका लागि क्षेत्रगत नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरू स्वीकृत गरी लागु गर्ने

		परिच्छेद ४	<p>प्राधिकरणको स्थापना तथा काम, कर्तव्य र अधिकार</p> <ul style="list-style-type: none"> ● विभिन्न गैरसरकारी संस्था, निजिक्षेत्र र स्थानीय समुदायलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यमा संलग्न गराउने र उनीहरूको कार्यमा समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने ● विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सूचना तथा तथ्याङ्कको संकलन, विश्लेषण, भण्डारण तथा सम्प्रेषण गर्ने ● नेपाल सरकारका विभिन्न निकाय तथा अन्य संस्थालाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सल्लाह सुझाव दिने
११.	भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१	परिच्छेद ३	<p>कुनै व्यक्तिले जग्गावालाको हैसियतले जम्मा १० बिगाहा सम्म मात्र देहायको क्षेत्रमा देहायको हदसम्म मात्र राख्न पाउने:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● तराई क्षेत्र तथा भित्रि मधेश- १०बिगाहा ● काठमाण्डौ उपत्याका- २५ रोपनी ● पहाडी क्षेत्र (काठमाडौं उपत्याका बाहेक)- ७० रोपनी <p>कुनै व्यक्तिले घरबारीको निमित्त देहायमा लेखिएको हदमा नबढ्ने गरी राख्न सक्नेछ:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● सम्पूर्ण तराई तथा भित्रि मधेश- १ बिगाहा <ul style="list-style-type: none"> ● काठमाडौं उपत्याका- ५रोपनी ● पहाडी क्षेत्र (काठमाडौं उपत्याका बाहेक)- ५ रोपनी
१२.	स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	परिच्छेद ६	<p>समन्वयमा कार्य गर्नु पर्ने: गैरसरकारी सङ्घ संस्था, उपभोक्ता समिति, सहकारी संस्था लगायतका सामाजिक तथा सामुदायिक सङ्घ संस्थाले स्थानीय तहसँगको समन्वयमा रही कार्य गर्नु पर्नेछ</p>
		परिच्छेद ७	<ul style="list-style-type: none"> ● कसैले पनि गाउँपालिका वा नगरपालिका बाट नक्सा पास नगराई भवन निर्माण गर्न हुदैन तर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले तोकेको क्षेत्र र संरचना भित्र नक्सा पास नगराई पनि भवन निर्माण गर्न बाधा पर्दैन ● गाउँपालिका वा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र ढल,

			पुल, पोखरी, चोक, गल्लि, सडक आदि इत्यादीको रेखदेख र मर्मतसम्भार गर्नु पर्नेछ
१३.	अन्तर सहकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४	दफा ३	<p>कर, गैर कर तथा रोयल्टी लगाउन सक्ने:</p> <p>(१) नेपाल सरकारले संघीय कानून बमोजिम अनुसूची-१ मा उल्लिखित कर तथा गैर कर लगाउन र उठाउन सक्नेछ।</p> <p>(६) नेपाल सरकारले संघीय कानून बमोजिम प्राकृतिक स्रोतमा रोयल्टी लगाउन र उठाउन सक्नेछ।</p>

ग. नियमावली

१.	वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७	नियम ३	ऐनको दफा ३को उपदफा १को प्रयोजनको लागि प्रस्तावकले अनुसूची १मा उल्लिखित प्रस्तावको हकमा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, अनुसूची २मा उल्लिखित प्रस्तावको हकमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र अनुसूची ३मा उल्लिखित प्रस्तावको हकमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्नेछ।
		नियम ४ उपनियम १	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने अघि क्षेत्र निर्धारण गर्नुपर्नेछ।
		नियम ४ उपनियम २	प्रस्तावकले प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने स्थानीय तह तथा त्यस क्षेत्रमा रहेका सरोकारवाला निकाय, व्यक्ति वा संस्थालाई सो प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावको सम्बन्धमा सात दिनभित्र लिखित सझाव उपलब्ध गराउन अनुसूची ४ बमोजिमको ढाचामा त्यस्तो स्थानीय तहको कार्यालय, सो क्षेत्रको शैक्षिक संस्था, स्वास्थ्य संस्था तथा कनै सार्वजनिक स्थलमा सचना टाँस गरी मुचुल्का तयार गन पर्नेछ र सोही बमोजिमको सचना राष्ट्रियस्तरको कनै एक दैनिक पत्रिका तथा आफ्नो वेबसाइट भए सोमा समेत प्रकाशन गर्नुपर्नेछ।
		नियम ५ को उपनियम १	प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नुअघि कार्यसुचि तयार गर्नु पर्नेछ।
		नियम ६ को उपनियम १	प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट प्रभावित हुने क्षेत्रमा प्रस्तावको बारेमा सार्वजनिक सुनुवाईको आयोजना गरी राय सुझाव सङ्कलन गर्नु पर्नेछ।

		नियम ७ को उपनियम १	प्रस्तावकले स्वीकृत क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन र कार्यासुची तथा सार्वजनिक सुनुवाईबाट प्राप्त सुझाव समेतको आधारमा प्रस्तावकले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ ।
		नियम ७ को उपनियम ५	वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन प्रतिवेदन अनुसूची १२ बमोजिम तयार गर्नु पर्नेछ ।
२.	फोहरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०	नियम ३ को उपनियम १	स्थानीय निकायले ऐनको दफा ६ बमोजिम कम्तीमा जैविक र अजैविक लगायतका फोहरमैलालाई स्रोतमै छुट्याउने गरी तोक्दा हानिकारक वा रासायनिक फोहरमैलालाई छुट्टाछुट्टै पृथकीकरण तथा व्यवस्थापन गर्ने गरी तोक्नु पर्नेछ । यसरी तोकिएकोमा फोहरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति, संस्था वा निकायले सोही बमोजिम पृथकीकरण गर्नु पर्नेछ ।
		नियम ३ को उपनियम २	पृथकीकरण गरिएको रासायनिक वा हानिकारक फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने दायित्व सम्बन्धित उत्पादकको हुनेछ ।
		नियम ३ को उपनियम ३	स्थानीय निकायले बमोजिम फोहरमैला स्रोतमै छुट्याउने, फोहरमैलाको उत्पादन स्रोतमै कम गर्ने र व्यवस्थापनको उपयुक्त प्रविधि अवलम्बन गर्ने सम्बन्धमा जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछ ।
		नियम ४ को उपनियम २	नेपाल सरकारले समय समयमा स्थायी भवन, इमारत, पर्खाल आदिको क्षतिपूर्तिको अड्डा कायम गर्ने कुरामा एकरूपता ल्याउन पथ प्रदर्शनको निमित्त अनुसूची १ अनुसारको दर प्रकाशित गरेको छ । नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी नेपाल सरकारले समय समयमा उक्त अनुसूचीमा आवश्यक फेर बदल गर्न सक्नेछ वा पूरा अनुसूची नै बदल्न सक्नेछ ।
३.	वन नियमावली, २०५१	नियम ६	(१) कार्ययोजनामा बर्ष भरिमा सङ्कलन तथा बिक्री वितरण गर्न तोकिएको परिमाणभन्दा बढी हुने गरी वन पैदावार सङ्कलन तथा बिक्री वितरण गर्न पाईने छैनाउपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि बाढी, पैहो, हिमपात, आगजनीआदि जस्ता दैवीप्रकोपको कारणले गर्दा वन पैदावारको क्षति वन हुन गई वन पैदावार सङ्कलन वा नासिने अवस्था आई परेमा सो वन पैदावारलाई वन क्षेत्रबाट सङ्कलन गर्न र बिक्री वितरण गर्न कार्ययोजनाले तोकेको वार्षिक परिमाणको

			हदले बाधा पुर्याएको मानिने छैन
		नियम ७	<p>यस नियमावली बमोजिम अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट इजाजतपत्र नलिई कसैले कुनै किसिमको वन पैदावार उपलब्ध गर्न, सङ्कलन गर्न, हटाउन, बिक्री वितरण गर्न, निकासी गर्न वा ओसारपसार गर्न हुँदैन र उपरोक्त उद्देश्यले वन क्षेत्रभित्र प्रवेश गर्न समेत हुँदैन ।(२) ऐनको दफा २२ को उपदफा (२) बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त गरेको कुनै व्यक्ति वा निकायले वनमा कुनै काठ वा दाउरा काट्दा टुक्रायाउँदा वा त्यसको निकासी गर्दा इजाजतपत्रमा उल्लेख भएको तथा नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको शर्तहरू अनिवार्य रूपले पालना गर्नु पर्नेछ ।(३) वनको काठ वा दाउरा काट्दा, टुक्रायाउँदा, उपभोग गर्दा, हटाउँदा, बिक्री वितरण गर्दा, ओसारपसार गर्दा वा निकासी गर्दा विभागले तोकिएको टाँचा लगाउनु पर्नेछ ।</p> <p>(४) काठदाउरा वाहेकका अन्य वन पैदावार काट्दा, टुक्रायाउँदा, उपभोग गर्दा, हटाउँदा, बिक्री वितरण गर्दा, ओसारपसार गर्दा वा निकासी गर्दा नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको कार्यविधिको अधिनमा रही गर्नुपर्नेछ ।</p>
		नियम १७	रुख छपान गर्दा नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको बिक्री सर्तानामको आधारमा रही गरिनेछ । रुख तथा काठको आयतन निकाल्ने तरिका अनुसूची ७ बमोजिम हुनेछ ।
४.	श्रम नियमावली, २०७५	नियम ३४	<p>रोजगारदाताले कार्यस्थलमा कार्यरत श्रमिक तथा अन्य व्यक्तिको सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति बनाउँदा प्रतिष्ठानको कार्य प्रकृति अनुसार कार्यस्थलमा अपनाउनु पर्ने सुरक्षा सतर्कता, श्रमिकको स्वास्थ्य, कार्यस्थलमा हुनसक्ने सम्भावित दुर्घटना, कार्यस्थलमा मेशिनरी यन्त्र उपकरण सञ्चालन गर्दा अपनाउनु पर्ने सावधानी, स्वास्थ्यका दृष्टिले संवेदनशील मानिने रसायनिक पदार्थको प्रयोग गर्दा अपनाउनु पर्ने सावधानी लगायत व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको सुनिश्चितता गर्ने आधारलाई समेटिने गरी बनाउनु पर्नेछ।</p>
		नियम ३५	(क) कामको सिलसिलामा कुनै श्रमिक दुर्घटनामा परेमा वा बिरामी परेमा त्यस्तो श्रमिकलाई उपचारको लागि तत्काल अस्पताल वा स्वास्थ्य केन्द्रसम्म लैजानको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने,

			(ख) रोजगारदाताले श्रमिकप्रति पूरा गर्नु पर्ने अन्य व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी दायित्व निर्वाह गरेको कुराको जानकारी कार्यालयलाई दिने।
		नियम ३६	उत्पादनकर्ता, आयातकर्ता र आपूर्तिकर्ताको कर्तव्य: कार्यस्थलमा प्रयोग हुने रसायनिक पदार्थको सुरक्षित प्रयोग, भण्डारण, प्रयोगमा आउन नसक्ने रसायनिक पदार्थको व्यवस्थापन तथा त्यसको असरबाट बच्ने उपाय बारेमा रोजगारदातालाई समयमै पर्याप्त जानकारी गराउनु सम्बन्धित उत्पादनकर्ता, आयातकर्ता र आपूर्तिकर्ताको कर्तव्य हुनेछ।
५.	संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली, २०५३	नियम १६	संरक्षण क्षेत्रभित्र निषेधित कार्यहरूसू प्रमुखबाट लिखित अनुमति नलिई कुनै पनि व्यक्तिले संरक्षण क्षेत्रभित्र देहायको कामहरू गर्न पाउने छैन। वन्यजन्तुको शिकार गर्न, रुख विरुवा झाडी वा अन्य कुनै वन पैदावार काट्न, ढाल्न, हटाउन, छेक्न, वनपैदावार नास हुने कुनै काम गर्न वा आगो लगाउन वा अरु कुनै प्रकारले हानी नोक्सानी पुऱ्याउन, खानी खन्न, ढुङ्गा खन्न वा कुनै खनिज पदार्थ, ढुङ्गा, कंक्रीट, माटो वा अन्य यस्तै पदार्थ हटाउन, वन्यजन्तु, पंक्षी वा सार्वजनिक जग्गालाई क्षति पुऱ्याउन हातहतियार, खरखजाना वा विष साथमा लैजान वा प्रयोग गर्न, संरक्षण क्षेत्रभित्र बने नदी, खोला वा पानीको कुनै श्रोतमा विद्युतीय करेण्ट प्रयोग गर्न, संरक्षण क्षेत्रमा हेलिकोप्टर वा अन्य यस्तै वायुयान अवतरण गर्न, त्यसबाट मानिस वा कुनै वस्तु अवतरण गराउन वा खसाउन।
		नियम २१	कुनै व्यक्तिले संरक्षण क्षेत्रभित्रको सरकारी स्वामित्वको जग्गामा व्यवसायिक वा अन्य कुनै काम गर्दा प्राकृतिक श्रोत प्रयोग गरी वा सो क्षेत्रको प्राकृतिक श्रोतमा असर पर्ने गरी निजी स्वामित्वको जग्गामा व्यावसायिक काम शुरू गर्नु भन्दा पहिले प्रमुखले तोकिएको दस्तूर तिरी प्रमुखबाट अनुसूची ५ बमोजिमको अनुमतिपत्र लिनु पर्नेछ।

६.	सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार नियन्त्रण नियमावली, २०७६		<p>सङ्कटापन्न वन्यजन्तु वा वनस्पति वा सोको नमुना निकासी, पैठारी वा पुनस् निकासीको लागि अनुसूची (१ बमोजिमको ढाँचामा,</p> <p>सङ्कटापन्न वन्यजन्तु” पालनपोषण गर्न वा सोको नमुना राख्न, प्रयोग गर्न, उत्पादन गर्न वा ओसारपसार गर्न अनुसूची २ बमोजिमको ढाँचामा</p> <p>सङ्कटापन्न वनस्पति रोप्न, हुर्काउन वा सोको नमुना राख्न, प्रयोग गर्न, उत्पादन गर्न वा ओसारपसार गर्न अनुसूची ३ बमोजिमको ढाँचामा,</p>
घ. निर्देशिका			
१.	राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मुल्यांकन निर्देशिका, २०५०	Chapter II, Point 6	<p>Environmental Impact Assessment to be Conducted:</p> <p>Before implementing a project, the impact likely to be caused on the environment by the project shall be assessed after conducting necessary studies of the impact.</p>
		Chapter	<p>III Project Screening and Initial Environmental Examination</p> <p>IV Scoping for Environmental Impact Assessment</p> <p>V Preparation of Terms of Reference for Environmental Impact Assessment</p> <p>VI Environmental Impact Assessment Report</p> <p>VII Identification of Environmental Impact</p> <p>VIII Impact Mitigation Measures</p> <p>IX Review of Draft Environmental Impact Assessment Report</p> <p>X Environmental Impact Monitoring</p> <p>XI Evaluation of Environmental Impact Studies</p> <p>XII Environmental Impact Auditing</p> <p>XIII Community Participation</p>

२.	संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन निर्देशिका, २०५६	बुंदा २२	संरक्षण क्षेत्रभित्रको सरकारी, सार्वजनिक वा ऐलानी जग्गाको प्रयोग सार्वजनिक वृक्षरोपण गर्ने उद्देश्यको लागिबाहेक अन्य प्रयोजनका लागि संस्थाको पूर्व स्वीकृति बिना प्रयोग पाईनेछैन।
३.	EIA guidelines for the Forestry Sector, 2052	chapter II	Describes the objectives and the uses of these guidelines for the proponents, ministries, consultants and environmentally concerned groups and general public.
		Chapter III	Proposal screening and category Essential screening criteria are to be determined in order to ensure whether or not EIA is required for a proposal. The proposal screening criteria is developed on the basis of sub-section 1 of section 8 in the National EIA guidelines, 1993.
		Chapter IV	IEE The prepared IEE should clarify about the positive and negative impacts on environment while implementing the proposal, most significant impacts associated with development proposal, mitigation measures to adverse impacts, existant information on the adverse impact and so on.
		Chapter V	Scoping and ToR for EIA Scoping process shall be designed to clearly identify the impacts on the Environment from implementation of a proposal, to look for the relevancy of the report and EIA, identify alternatives to the proposed activities, provide opportunity for public participation and prepare ToR for EIA. The methods for scoping are described throughly in this chapter.
		Chapter VI	This chapter has listed down the process of Identification of Impacts, prediction and ranking methods as well as the mitigation

			measures for an EIA.
		Chapter VII	The final EIA report to be reviewed by the panel of experts to identify whether or not the development proposals may cause significant impact on the forest areas. The main aspects for monitoring and evaluation parameters having significance on the forest areas to be determined.
४.	भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयको लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यसंचालन मार्गदर्शन, २०७४	Chapter 1	नेपालको सन्दर्भमा सामाजिक वन्चितीकरणले सामाजिक विकास क्रम संगै बर्षौं देखि जातजाति, जनजाती, लिरु, अपांगता, उमेर तथा धर्मका आधारमा विभेद गरिएका कारण पछाडी परेका वा पारिएका समूहहरूको अवस्थालाई चित्रण गर्दछ । यस मार्ग मार्ग निर्देशनको दिर्घकालिन सोच जातिय, क्षेत्रिय र लैंगिक भेदभाव मुक्त समतामूलक, सम्बृद्ध र न्यायपूर्ण समाजको निर्माण गर्ने हो ।
५.	सडक तथा पुल आयोजनाको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण टेम्प्लेट, २०७७ (भु-वातावरण तथा सामाजिक शाखा, सडक विभाग)		वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ तथा वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ ले सडक तथा पुल आयोजनाका लागि गरिने संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन, प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मुल्यांकनको गुणस्तरीय प्रतिवेदन तयार गर्न भु-वातावरण तथा सामाजिक शाखा, सडक विभागले टेम्प्लेट तयार गरेको छ । जस अनुसार परिच्छेद ३: प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको कार्यसूचीको ढाँचा परिच्छेद ४: प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा संलग्न छ ।
६.	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मार्गदर्शन, २०७४ 		नेपालको संबिधानको प्रस्ताव मा नै लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणलाई आत्मसाथ गरिएको छ भने यसलाई मौलिक हक र राज्यका निर्देशक सिद्धान्तहरूमा पनि ब्याख्या गरिएको छ । भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयले रणनितिक सडक संजाल, रेलवे तथा यातायात ब्यवथापन क्षेत्रमा विभिन्न कार्यक्रमहरू देश भरि संचालन गरिरहेको परिपेक्ष्यमा

			यस्ता आयोजनाहरू निर्माण संचालनमा लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरणका मुद्दाहरू सवल रूपमा सम्बोधन हुन् नसकेको सन्दर्भमा मन्त्रालयले यस लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेसीकरण मार्गनिर्देशन, २०७४ तर्जुमा गरेको हो ।
ड. अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौता			
१.	जैविक विविधता सम्बन्धी महासन्धि, १९८२	धारा १५	महासन्धी बमोजिम प्रत्येक पक्षले आफ्नो क्षेत्रअधिकार भित्रका आनुवंशीक स्रोत प्रदान गर्न उपयुक्त समानुपातिक कानुनी उपाय अबलम्बन गर्दै पूर्वसुचित सहमति तथा लाभको बाडफाड सम्बन्धि राष्ट्र कानुनलाई ध्यान दिइ पहुच उपलब्द गराउने छन् ।
		धारा ५	स्रोतहरूको प्रयोग र बिक्री वितरण बाट प्राप्त लाभ स्रोत उत्पति भएको प्रदायक पक्ष र स्रोत प्राप्त गर्ने पक्ष संग निस्पक्ष तरिकाले बाँडफाड गर्नु पर्ने ।
		धारा ८	पहुच तथा लाभको बड्फाड गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरू: १. राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा निर्धारण गरिएको मानव, जनावर या वनस्पतिको स्वास्थ्यमा जोखिम पुर्याउने वा हुन सक्ने आकस्मिक घटनालाई ध्यान मा राख्ने । २. बिकसिल राष्ट्रमा जैविक विविधताको संरक्षण र दिगो उपयोगमा योगदान पुर्याउन अनुसन्धानको पहुचका लागि प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गर्ने ।
२.	आदिवासी र जनजाति सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय श्रम सम्मेलन (न.१६९), १९८९	धारा ७	यस धारा अन्तर्गत आदिवासी र जनजाती जनताहरूले आफ्नो जिवन, आस्था तथा आध्यात्मिक कल्याण हुनेगरी प्रयोग गरेको भूमिमा प्रभाव पार्ने विकासको प्रक्रियाका लागि आफ्नो प्राथमिकता निर्धारण गर्ने तथा आफ्नो सामाजिक र सास्कृतिक बिकश उपर नियन्त्रण कायम गर्ने अधिकार रहेको छ । यसका साथै निजहरूलाई प्रत्यक्ष रूपमा प्रभाव पर्ने राष्ट्रिय तथा क्षेत्रिय विकास आयोजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन र मुल्यांकनमा निजहरू सहभागी हुने ।

३.	दुर्लभ तथा सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार सम्बन्धी सम्मेलन, १९७३	परिच्छेद २	कसैले पनि दुर्लभ तथा संकटापन्ना वन्यजन्तु तथा वनस्पति वा सोको नमुना खरिदविक्री गर्न पाउनेछैन तर अनुपतिपत्र लिई वन्यजन्तुको पालनपोषण गर्न, वनस्पती रोप्न, अध्ययन अनुसन्धान वा अन्य कुनै कार्यहरू गर्न पाईनेछ।
४.	बालबालिकाको अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन, १९८९	धारा ३२	<ul style="list-style-type: none"> ● बालबालिकाको शिक्षामा असर पर्ने वा शारीरिक, मानसिक तथा नैतिक बिकासमा असर पर्ने गरी हानिकारक खालको कुनै पनि कामबाट संरक्षितहुन पाउने अधिकारलाई मान्यता दिने। ● बालबालिकाको रोजगारीमा प्रवेश गर्ने न्यूनतम उमेर तोक्ने, कम गर्ने समय र रोजगारीका सर्तहरू सम्बन्धी उपयुक्त नियमको व्यवस्था गर्ने साथै यस धाराको प्रभावकारी कार्यान्वयन का लागि उचित ढण्ड सजायको व्यवस्था गर्ने।
छ. कार्यविधि			
१.	राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त योजनाको लागी राष्ट्रिय वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने सम्बन्धी मापदण्ड सहितको कार्यविधि, २०७६	परिच्छेद २	<p>वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोग गर्न दिने कुनै पनि योजना तयार गर्दा सम्बन्धित मन्त्रालयले सके सम्म वन को जग्गा नपर्ने गरी योजना तयार गर्नु पर्ने तर वन क्षेत्र नै प्रयोग गर्नु पर्ने भएमा नेत्रातम वन क्षेत्र र रुखविरुवा प्रयोग गर्ने विकल्पको उपाय अपनाउनु पर्ने।</p> <p>वातावरण अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्ने</p> <p>योजनाको हकमा यदि वन क्षेत्र प्रयोग गर्नु परेमा सम्बन्धित मन्त्रालयले त्यस्ता योजना कार्यन्वयन गर्न वातावरणमा पर्ने प्रभावको सम्बन्धमा प्रचलित कानुन अनुसार प्रारम्भिक वातावरण परिक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मुल्यांकन को आवश्यकता रहनेछ । तर यदि साना योजनाको लागी यस्ता परिक्षण गर्न आवश्यक नपर्ने देखिएमा मन्त्रालयले तोकेको ढाचामा सम्बन्धित मन्त्रालयले स्ताल्गत अध्ययन गरी वातावरणमा असर पर्ने या नपर्ने कुराको यकिन गर्नु पर्नेछ । यसैगरी वन क्षेत्र प्रयोग गर्नपर्ने स्थितिमा प्रयोगको स्वीकृतिका लागी आवश्यक कागजपत्र सहित सम्बन्धित मन्त्रालयमा निवेदन दिन पर्नेछ।साथै स्वीकृतिको हकमा नेपाल सरकारले वन कार्यालयको विवरण माग गर्ने विषयको</p>

		बारेमा पनि यस परिच्छेदमा उल्लेख गरिएको छ ।
	परिच्छेद ३	सट्टा जग्गा वा रकम उपलब्ध गराउने दफा ७ को उपदफा २ बमोजिम वन क्षेत्र प्रयोग गर्न दिने निर्णय भएमा सम्बन्धित आयोजनाकर्ताले वन क्षेत्रको प्रयोग हुने क्षेत्रफल भन्दा कम नहुने गरी सट्टाभर्ना स्वरूप जग्गा उपलब्ध गराउने व्यहोरा यस परिच्छेदमा उल्लेख भएको छ । त्यसो गर्न नसकेमा प्रयोग भएको जग्गाको यसै परिच्छेदमा निर्धारण गरिएको मुल्यको आधारमा उपलब्ध गराउने गरी मन्त्रालयमा निवेदन दिन सक्नेछ ।
	परिच्छेद ४ र ५	यस परिच्छेदमा आयोजनाले प्रयोग गर्ने वन क्षेत्रमा रहेका वन पैदावार अनि वृक्षारोपनको व्यवस्थापनको बारेमा साथै यस परिच्छेदमा उल्लेख अन्य काम भए नभएको बारेमा अनुगमन गर्न सक्ने कुराहरु उल्लेख गरिएको छ ।

३.१४.३ मापदण्ड

प्रस्तावकले प्रादेशिक, जिल्ला, नगरपालिका र वडास्तरमा वातावरणीय गुणस्तर, स्वास्थ्य र सुरक्षा, संवेदनशील क्षेत्रको संरक्षण, लोपोन्मुख प्रजातिको संरक्षण, भूमि प्रयोग नियन्त्रण आदि सम्बन्धी प्रासंगिक नियम र मापदण्डको पालना वर्णन गर्नेछ। सरकारले तोकेको वातावरणीय मापदण्डहरु तल दिइएका छन्।

तालिका ३.२२: एम्बियन्ट एयर क्वालिटी मानक, २०१२

मापदण्ड	एकाइहरु	औसत समय	एकाग्रता अधिकतम
TSP	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	वार्षिक	-
		२४ घण्टा	२३०
PM ₁₀	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	वार्षिक	-
		२४ घण्टा	१२०
Sulfur dioxide	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	वार्षिक	५०
		२४ घण्टा	७०
Nitrogen dioxide	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	वार्षिक	४०
		२४ घण्टा	८०
Carbon monoxide	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	८ घण्टा	१००००
Lead	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	वार्षिक	०.५
Benzene	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	वार्षिक	५
PM _{2.5}	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	२४ घण्टा	४०
Ozone	$\mu\text{g}/\text{m}^3$	८ घण्टा	

स्रोत: MoEST, २०६९

 नेपाल सरकार
 शैतिक पूर्वाधार तथा साक्षात्कार मन्त्रालय
 सिंहदरवार, काठमाडौं

तालिका ३.२३: ध्वनी गुणस्तरको राष्ट्रिय मानक, २०६९

क्र. स.	स्थान	आवाज स्तर (L _{eq}) dB	
		दिन	राती
१	औद्योगिक क्षेत्र	७५	७०
२	व्यापार क्षेत्र	६५	५५
३	ग्रामीण आवासीय क्षेत्र	४५	४०
४	शहरी आवासीय क्षेत्र	५५	५०
५	मिश्रित आवासीय क्षेत्र	६३	५५
६	मौन क्षेत्र	५०	४०

स्रोत: MoEST, २०६९

● नेपाल पुल मापदण्ड, २०६७

नेपाल भित्र बन्ने सम्पूर्ण पुलहरूको डीजाइन तथा मापदण्डमा एकरूपता ल्याउने उदेश्यले नेपाल पुल मापदण्ड २०६७ तयार गरिएको हो । यस अनुसार जुनसुकै निर्माण कम्पनी वा डीजाईन परामर्सदाताले पुलको डीजाईन गर्दा कम से कम ५० वर्षको आयु हुने गरि डीजाईन गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यस्तै डीजाईनकै चरणमा ३० वर्ष सम्मको सवारी प्रक्षेपण र १०० वर्षको डीजाईन डिस्चार्ज लाई आधार मानेर मात्र पुलहरूको डीजाईन गर्नुपर्ने प्राबधान यस नेपाल पुल मापदण्डमा छ ।

४. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने खास प्रभाव

राष्ट्रिय वातावरण मुल्यांकन निर्देशिका, २०५० अनुसार वातावरणीय प्रभावको मुल्यांकन परिमाण, सिमा, अवधि र प्रभावको महत्वको आधारमा गरिएको छ। आयोजनाको विभिन्न संरचना जस्तै हेडवर्क्स, डिस्चानडर, फोरबे, विद्युतगृह, शिविर क्षेत्र, क्वारि क्षेत्र, मक डिस्पोजल क्षेत्र, क्रसर तथा व्याचिंग प्लान्ट तथा आयोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक अन्य संरचना र सुविधाका गतिविधिहरूले विद्यमान भौतिक, जैविक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने वातावरणीय सवालहरूको पहिचान गरि त्यसको प्राथमिकीकरण गरिएको छ। यस संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययनको क्रममा पहिचान नभएको प्रतिकूल तथा अनुकूल प्रभावहरू पछि पहिचान भएमा उक्त प्रभावलाई प्रस्तावकद्वारा न्यूनीकरण वा सुधारिकरण गरिनेछ।

४.१ सकारात्मक प्रभावहरू

४.१.१ निर्माण चरण

✓ आयोजना क्षेत्रभित्र आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि

यस आयोजनाको निर्माण गतिविधि लगभग २ वर्षसम्म रहनेछ। यस अवधिभरमा निर्माण सम्बन्धि गतिविधिहरूको कारण निर्माण व्यवसायी तथा प्रस्तावकले चाहिने सामग्री स्थानीयरूपमा खरिद गर्दा स्थानीयहरू लाभान्वित हुनेछन। यसका साथै बाहिरबाट काम गर्नका निम्ति आयोजनामा मानिसहरू आउने हुँदा नजिकको बजारहरू जस्तै नेपालथोक, माम्ती, मंगलटारमा होटेल, चियापसल जस्ता व्यवसाय चलाई पैसा आर्जन गर्न पनि सक्दछन। त्यस्तै स्थानीय पसलहरूको समान बिक्रिमा वृद्धि तथा खाने उपज जस्तै तरकारी, दुध तथा मासुहरूको पनि खपत बढनेछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा अल्पकालीन हुनेछ।

✓ स्थानीय मानिसहरूलाई रोजगारीको अवसरहरू

यस आयोजनाको निर्माणको लागि अधिक श्रमिक माग हुने समयमा माम्ती खोलामा १०,३५३ कामदार दिन, ध्याम्पे खोलामा ७,९७० कामदार दिन र भ्याकुरे खोलामा ९,०९५ कामदार दिनको आवश्यकता पर्नसक्छ। आयोजना वरपर तथा स्थानीयहरूलाई उनीहरूको सीप तथा दक्षताको आधारमा रोजगारीमा प्राथमिकता दिइनेछ। यसले गर्दा गाउँको जनशक्ति गाउँ तथा देश बाहिर जाने क्रम कम हुनेछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा अल्पकालीन हुनेछ।

✓ स्थानीयको प्राविधिक सिप बढ्ने

दक्ष जनशक्तिहरूसँगको सुपरिवेक्षणमा निर्माण कार्यमा संलग्न भई काम गर्न पाउँदा नयाँ तथा शिप विहिन ज्यालादारी मजदुरहरूले निर्माण सम्बन्धि कार्य अनुभव वाट आफ्नो सिप, दक्षता तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने अवसर पाउँदछन। सामान्य श्रमिकका रूपमा काम गर्ने कामदारहरूले डकर्मी काम तथा पर्खाल लगाउने जस्ता कामहरू सिक्न सक्ने छन्। यसरी प्राप्त हुने अनुभवका कारण सम्बन्धित कामदारलाई भविष्यमा निर्माण सम्बन्धि कार्य गर्दा लाभदायक हुने अपेक्षा गरिएको छ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा दीर्घकालीन हुनेछ।

४.१.२ संचालन चरण

✓ आवतजावतमा सहजता

प्रस्तावित सम्पूर्ण पुलहरू डबल लेनको हुनेछन, जसले गर्दा सवारीसाधन सहज रूपमा गुड्न मद्दत गर्नेछ। साथै पुल निर्माणले पुलको भारण क्षमतामा वृद्धि हुदा भारी गाडीहरू जस्तै बुल डोजरहरूको आवतजावतमा मद्दत पुग्नेछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा सामान्य, सिमामा क्षेत्रीय स्तर र समयमा दीर्घकालीन हुनेछ।

✓ समयको बचत

यस क्षेत्रमा पुल नहुदा वर्षायाममा सवारीसाधनहरू घन्टौसम्म जाममा पर्ने समस्या सर्वविधितै रहेको छ। यस पुलको निर्माणले यस समस्याको केहि हदसम्म निराकरण हुदा, यात्रुहरूको समय बचत हुनेछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा क्षेत्रीय स्तर र समयमा दीर्घकालीन हुनेछ।

✓ ट्राफिक अबरोध कम गर्ने

यस आयोजना अन्तर्गतका पुलहरू (भ्याकुरे खोला पुल, माम्ती खोला पुल र घ्याम्पे खोला पुल) डबल लेनका र चौडाई ११ मि. रहने हुँदा यातायातमा सहजता पुर्याउनेछ जसले गर्दा ट्राफिक अबरोध कम हुने देखिन्छ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा क्षेत्रीय स्तर र समयमा दीर्घकालीन हुनेछ।

✓ वर्षायाममा पानीको उचित निकास हुने

बर्षा याममा भ्याकुरे खोला, माम्ती खोला र घ्याम्पे खोलामा अत्याधिक पानीले गर्दा राजमार्गनै अवरुद्ध हुने गरेको छ। हाल घ्याम्पे, माम्ती र भ्याकुरे खोलामा कजवे मात्र भएकोले वर्षायामको पानीको उचित निकास हुन सकिरहेको छैन। पुलको निर्माण पछि बर्षायाममा खोलामा बढ्ने अत्याधिक पानीको निकासमा धेरै सहज हुने देखिन्छ। जसको कारण नजिकको बस्तिमा हुन सक्ने क्षति पनि कम हुने देखिन्छ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा क्षेत्रीय स्तर र समयमा दीर्घकालीन हुनेछ।

तालिका ४.१ अनुकूल प्रभावहरूको सारांश

क्र.स.	प्रभावहरू	परिमाण	सिमा	अवधि	कुल अंक	औचित्य	कैफियत
निर्माण चरण							
१	आयोजना क्षेत्रभित्र आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	४५	मध्यम महत्वपूर्ण	
२	स्थानीय मानिसहरूलाइ रोजगारीको अवसरहरू	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	४५	मध्यम महत्वपूर्ण	
३	स्थानीयमा प्रविधिको हस्तान्तरण	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्वपूर्ण	
संचालन चरण							
१	आवतजावतमा सहजता	मध्यम	क्षेत्रीय	दीर्घकालीन	१००	अत्यधिक महत्वपूर्ण	

		(२०)	(६०)	(२०)		महत्वपूर्ण
२	समयको बचत	मध्यम (२०)	क्षेत्रीय (६०)	दीर्घकालीन (२०)	१००	अत्याधिक महत्वपूर्ण
३	ट्राफिक अवरोध कम हुने	मध्यम (२०)	क्षेत्रीय (६०)	दीर्घकालीन (२०)	१००	अत्याधिक महत्वपूर्ण
४	वर्षायाममा पानीको उचित निकास हुने	मध्यम (२०)	क्षेत्रीय (६०)	दीर्घकालीन (२०)	१००	अत्याधिक महत्वपूर्ण

४.२ नकारात्मक प्रभावहरु

४.२.१ भौतिक वातावरण

४.२.१.१. निर्माण चरण

✓ भू-उपयोगमा परिवर्तन

प्रस्तावित पुलहरुको निर्माण संगै दाँया किनारमा कुल १९० मी. र बायाँ किनारमा कुल १२६ मी. पहुँच सडक समेत निर्माण गर्न प्रस्ताव गरिएको छ। आयोजनाको निर्माण कार्यले भू-बनोट र प्रयोगमा परिवर्तन हुनेछ। आयोजनाले स्थायी तथा अस्थाई गरि करिब १.१३८ हे. जमिन प्रयोग गर्नेछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा दीर्घकालीन हुनेछ।

✓ कटान तथा उत्खनन कार्यले गर्दा हुनसक्ने पहिरो र भू-क्षय

आयोजनाको विभिन्न अवयव जस्तै फाउन्डेसन निर्माणको क्रममा विभिन्न ठाउँमा उत्खनन तथा कटान जस्ता कार्यहरु गरिनेछ। यस्तो गतिविधिहरुले वर्षाको समयमा प्रस्तावित पुल नजिकका क्षेत्रहरुमा पहिरो जाने तथा भू-क्षय हुने सम्भावना बढाउदछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थलगत र समयमा दीर्घकालीन हुनेछ।

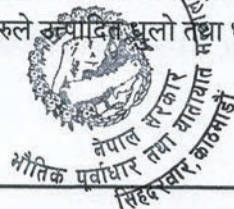
✓ निर्माण सामग्रीको भण्डारणले पार्ने असर

आयोजनाको निर्माणको क्रममा शिविर क्षेत्र, स्पोइल व्यवस्थापन र भण्डारण क्षेत्रको लागि कुल ०.६० हे. अस्थायी जमिन प्रयोग गरिनेछ। भण्डारण क्षेत्र र शिविर स्थापनाको कारण आयोजना क्षेत्रमा धेरै प्रभाव हुने देखिदैन। यद्यपी, आयोजना क्षेत्रको सौन्दर्यमा केहि प्रभाव पार्नेछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा सामान्य, सिमामा स्थलगत र समयमा अल्पकालीन हुनेछ।

✓ वायु प्रदुषण

आयोजनाको निर्माण क्षेत्र साथै शिविर क्षेत्रमा विभिन्न प्रकारका निर्माण संग सम्बन्धित मेसिनरी तथा दुवानीका साधनहरु संचालन हुने हुँदा वायु प्रदुषण गराउने धुँवा धुलो (SO₂, NO_x and Particulate Matters) उत्सर्जन हुने र वरपरको हावामा प्रदुषण तथा गुणस्तरमा गिरावट पुर्याउनु सक्छ। यस्ता गतिविधिहरुले उत्पादित धुलो तथा धुवाहरुले निर्माण स्थल तथा त्यस नजिकको क्षेत्रहरुको वायुमा असर पार्नसक्छ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा सामान्य, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा अल्पकालिन हुनेछ।

✓ जल प्रदुषण

हालको अवस्थामा भ्याकुरे खोला, माम्ती खोला र घ्याम्पे खोलाको पानी स्वस्व रहेको छ र वरपर बसोबास गर्ने स्थानीयहरूले यिनै खोलाको पानी बिभिन्न घरायसी प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्दछन्। आयोजनाको निर्माण क्षेत्र साथै शिविर क्षेत्रमा हुने गतिविधिहरूले वरपरको पानीको स्रोतमा प्रदुषण तथा गुणस्तरमा गिरावट पुर्याउन सक्छ। यस्ता गतिविधिहरूले उत्पादित ठोस फोहोर तथा तरल फोहोरबाट निर्माण स्थल तथा त्यस नजिकको क्षेत्रहरूको पानीको गुणस्तरमा असर पार्नसक्छ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा सामान्य, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा अल्पकालिन हुनेछ।

✓ ध्वनि प्रदुषण

आयोजना क्षेत्रमा निर्माणको क्रममा प्रयोग हुने मेसिनहरू, फलामको कार्य, सवारीसाधनको आवतजावत जस्ता गतिविधिको कारण आउने ध्वनिले आयोजना क्षेत्र नजिकको वस्ती तथा वरपरको वन्यजन्तुमा प्रभाव पर्नेछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा सामान्य, सिमामा स्थलगत र समयमा अल्पकालिन हुनेछ।

✓ उत्खनन् गतिविधिको प्रभाव

आयोजनाको निर्माण गर्दा निस्कने माटोको परिमाण न्यून रहने र उत्खननबाट निस्कने माटोलाई पहुँच Filling कार्यका लागि Specification अनुसार प्राबिधिक हिसाबले उपयुक्त भएमा पहुँचमार्गको लेभल मिलाउदा प्रयोग गर्ने वा मिश्रण (mixing with other filling materials) गरेर Specification मिल्ने गरि प्रयोग गर्न सकिने भएकोले बिग्रन व्यवस्थापन स्थल प्रस्ताव गरिएको छैन।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थलगत र समयमा अल्पकालिन हुनेछ।

✓ निर्माण तथा शिविर क्षेत्रबाट उत्पादित फोहोरमैला

आयोजनाको निर्माणको क्रममा शिविर क्षेत्रबाट घरेलु फोहोर तथा निर्माण क्षेत्रबाट सिमेन्टका बोरा, फलाम, प्लास्टिक तथा अन्य प्याकेजिंगका फोहोरहरू निस्कनेछन्। यी फोहोरहरूको उचित व्यवस्थापन नहुँदा नराम्रो दुर्गन्ध, फोहोरहरू पानीको स्रोतमा मिसिनसक्ने सम्भावना रहन्छ। यस्तै त्यस स्थलको सौन्दर्यतामा पनि प्रभाव पार्दछ। साथै स्थानीयको स्वास्थ्यमा पनि प्रभाव पार्नसक्दछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा सामान्य, सिमामा स्थलगत र समयमा अल्पकालिन हुनेछ।

✓ तेल तथा तरल पदार्थको चुहावटबाट हुनसक्ने प्रभाव

निर्माणको क्रममा प्रयोग गरिने तेल तथा तरल पदार्थ, रासायनिक पदार्थ, पेट्रोलियम पदार्थको चुहावट हुनसक्दछ। यी पदार्थहरू पानीको स्रोत, जमिन तथा वातावरणमा पुग्दा, समग्र वातावरणमा नकारात्मक असर पार्दछ। यसका साथै मानव स्वास्थ्यमा पनि प्रभाव पर्नेछ। पानीको स्रोतमा यस्ता पदार्थहरू सम्पर्कमा आउदा पानीको गुणस्तरमा निम्न प्रभाव र जलीय जीवमा पनि प्रभाव पर्नेछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थलगत र समयमा अल्पकालिन हुनेछ।

✓ निर्माण गतिविधिको कारण बाटो अवरोध

वि.पि राजमार्ग राजधानीलाई पूर्वी जिल्लाहरु संग जोड्ने एक महत्वपूर्ण सडक हो जुन प्राय ब्यस्त नै हुन्छ । सवारीसाधनको चाप यो सडकमा बढी नै हुन्छ यस कारण प्रस्तावित पुलहरुको निर्माणको क्रम मा वैकल्पिक बाटोको व्यवस्था नभएमा सडक अवरोध हुन्छ ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थलगत र समयमा अल्पकालिन हुनेछ।

४.२.१.२ संचालन चरण

✓ वायु प्रदुषण

निर्मित पुलहरु संचालनमा आउँदा, यातायातको सुविधा राम्रो हुँदा यस सडक खण्डमा सवारीसाधनको चाप बढ्ने छ। यसरी सवारीसाधनको चापको वृद्धिको कारण गाडीबाट निस्कने धुवा तथा धुलोको वृद्धिको कारण वायु प्रदुषण बढ्ने छ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा दीर्घकालिन हुनेछ।

✓ ध्वनि र कम्पन

निर्मित पुलहरु संचालनमा आउँदा, यातायातको सुविधा राम्रो हुँदा यस सडक खण्डमा सवारीसाधनको चाप बढ्ने छ। यसरी सवारीसाधनको चापको वृद्धिको कारण गाडीबाट निस्कने ध्वनि तथा कम्पनको कारण ध्वनि प्रदुषण बढ्ने छ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा दीर्घकालिन हुनेछ।

✓ तेल, ग्रिज तथा अन्य तरल पदार्थको प्रभाव

आयोजनाका पुल नियमित रुपमा मर्मत गरिनुपर्छ।मर्मतको क्रममा विभिन्न सामग्री, ग्रिज अन्य तेलको आवश्यकता पर्दछ, जुन मर्मत कार्य गर्दा चुहिनसक्दछ।यसरी चुहावट भएका पदार्थ पानीको स्रोतहरुमा मिसिन पुग्दा पानीको गुणस्तरमा नकारात्मक प्रभाव पर्दछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा दीर्घकालिन हुनेछ।

तालिका ४.२: भौतिक वातावरणमा पर्ने प्रभावहरुको सारांश

क्र.स.	प्रभावहरु	परिमाण	सिमा	अवधि	कुल अंक	औचित्य	कैफियत
निर्माण चरण							
१	भू-उपयोगमा परिवर्तन	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	४५	मध्यम महत्वपूर्ण	
२	कटान तथा उत्खनन कार्यले गर्दा हुन्सक्ने पहिरो र भू-क्षय	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	४५	मध्यम महत्वपूर्ण	
३	निर्माण सामाग्रीको भण्डारणले पार्ने असर	सामान्य (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	३५	नगण्य	
४	वायु प्रदुषण	सामान्य	स्थानीय	अल्पकालीन	३५		

		(१०)	(२०)	(०५)			
५	जल प्रदुषण	सामान्य (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	३५	नगण्य	
६	ध्वनि प्रदुषण	सामान्य (१०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (०५)	२५	नगण्य	
७	उत्खनन् गतिविधिको प्रभाव	सामान्य (१०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (०५)	२५	नगण्य	
८	निर्माण तथा शिविर क्षेत्रबाट उत्पादित फोहोरमैला	सामान्य (१०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (०५)	२५	नगण्य	
९	तेल तथा तरल पदार्थको चुहावटबाट हुनसक्ने प्रभाव	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	४५	मध्यम महत्वपूर्ण	
१०	निर्माण गतिविधिको कारण बाटो अवरोध	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	४५	मध्यम महत्वपूर्ण	
संचालन चरण							
१	वायु प्रदुषण	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्वपूर्ण	
२	ध्वनि र कम्पन	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्वपूर्ण	
३	तेल, ग्रिज तथा अन्य तरल पदार्थको प्रभाव	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्वपूर्ण	

४.२.२ जैविक वातावरण

४.२.२.१ निर्माण चरण

✓ गैरकाष्ठ वनपैदावारमा पर्ने असर

आयोजनाको निर्माणको क्रममा निर्माण गतिविधिको कारण वन पैदावारमा केहि प्रभाव पर्नसक्दछ। आयोजनाका कामदारहरूले इन्धनको रुपमा काठ तथा दाउरा प्रयोग गर्दा तथा केहि व्यक्ति औषधीजन्य पैदावारको ओसार पोसारमा संलग्न हुँदा, केहि प्रभाव पर्नसक्दछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा सामान्य, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा अल्पकालीन हुनेछ।

✓ वन्यजन्तुको आवास र आवागमनमा बाधा

पुल निर्माणको क्रममा निर्माण गतिविधिको कारण वन्यजन्तुको आवास र आवागमनमा बाधा पर्न सक्छ तर प्रस्तावित पुल कुनै प्रकारको वन क्षेत्रमा पर्दैन। यस कारण यो प्रभाव न्यून हुन्छ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा सामान्य, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा अल्पकालीन हुनेछ।

४.२.२.२ संचालन चरण

✓ आयोजनाको अवयवको कारण वन्यजन्तुमा पर्ने असर

आयोजनाका स्थायी संरचनाहरूले वन्यजन्तुहरूको आवागमनमा केहि बाधा पुर्याउनसक्छ। यसले वन्यजन्तुको वासस्थानमा केहि नकारात्मक प्रभाव पार्नेछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा सामान्य, सिमामा स्थानिय र समयमा दीर्घकालीन हुनेछ।

तालिका ४.३: जैविक वातावरणमा पर्ने प्रभावहरूको सारांश

क्र.स.	प्रभावहरू	परिमाण	सिमा	अवधि	कुल अंक	औचित्य	कैफियत
निर्माण चरण							
१	गैरकाष्ठ वनपैदावारमा पर्ने असर	सामान्य (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	३५	नगण्य	
२	वन्यजन्तुको आवास र आवागमनमा बाधा	सामान्य (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	३५	नगण्य	
संचालन चरण							
१	आयोजनाको अवयवको कारण वन्यजन्तुमा पर्ने असर	सामान्य (१०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	४०	नगण्य	

४.२.३ सामाजिक आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण

४.२.३.१ निर्माण चरण

✓ व्यवसायिक स्वास्थ्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यमा प्रभाव

आयोजनाको निर्माण कार्यको क्रममा कामदार घाइते र रोगको शिकार हुनसक्छन। निर्माण सामग्री भण्डारण तथा शिविर क्षेत्रबाट निस्केको फोहोरहरूको उचित व्यवस्थापन नहुदा, त्यसको प्रभाव वातावरण र पानीमा पुग्दा रोगहरू फैलनसक्छ। निर्माण कार्यको क्रममा कामदारहरूलाई चोट पटक तथा घाउ लाग्नसक्छ। यसैगरी आयोजनाको सामग्री ढुवानीको क्रममा सवारीसाधन दुर्घटना हुने सम्भावना पनि रहन्छ। यस तर्फ पनि उचित ध्यान दिनुपर्दछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा अल्पकालीन हुनेछ।

✓ सामुदायिक स्रोत र साधनमा चाप

आयोजनाको निर्माण जनशक्तिले स्थानीय स्रोतहरूमा जस्तै खाना, आवास, खानेपानी तथा अन्य पूर्वाधारहरूको उपयोगले गर्दा ति स्रोतहरूमा पहिले भन्दा बढी चाप पर्दछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा सामान्य, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा अल्पकालीन हुनेछ।

✓ शान्ति सुरक्षामा पर्ने प्रभाव

स्थानीय क्षेत्रभन्दा बाहिरबाट आएका कामदारहरूको आगमनले निर्माण क्षेत्रको समग्र शान्ति सुरक्षा व्यवस्थामा असर पुर्याउनसक्छ र विद्यमान प्रहरी र सुरक्षा व्यवस्था लागु गर्न सम्भव नहुन सक्छ, जसकारण स्थानीय स्रोत साधन प्रयोग, सामाजिक मुल्यमान्यतामा अवरोधहरू आउनसक्छन्। त्यस्तै आयोजना क्षेत्रमा चोरी, महिला हिंसाहरूमा वृद्धि हुनसक्ने पनि सम्भावना रहन्छ।

यसको प्रभाव अप्रत्यक्ष, परिमाणमा सामान्य, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा अल्पकालीन हुनेछ।

✓ महिला र बालबालिका समुहहरूमा प्रभाव

आयोजनाको निर्माणको क्रममा दैनिक ज्यालादारी श्रमिकलाई उत्खनन, निर्माण सामाग्री ओसारपोसार र अन्य काममा लगाइनेछ र ज्यालाको कुरामा महिला पुरुष बीच भेदभाव हुनसक्छ। आयोजनाको निर्माण कार्यमा वाल श्रम समेत प्रयोग हुनसक्ने हुनाले यसलाई नियन्त्रण गरिनुपर्ने हुन्छ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा सामान्य, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा अल्पकालीन हुनेछ।

✓ स्थानीय बजारमा पर्ने प्रभाव

बाहिरी श्रमिकहरूको आगमनले स्थानीय क्षेत्रको जनसंख्या वृद्धिका कारण उत्पादनहरूको माग बढ्नसक्छ, जसले गर्दा बजारमा सामानहरूको अभाव बढाउन सक्छ। यसै गरि आयोजनाको साथसाथै आर्थिक क्रियाकलापहरू बढेको कारण कामदारहरूको खरिद क्षमता स्थानीयवासी भन्दा बडी हुनेछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा सामान्य, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा अल्पकालीन हुनेछ।

४.२.३.२ संचालन चरण

✓ व्यवसायिक स्वास्थ्य र सुरक्षा जोखिमका प्रभावहरू

कामदारहरूले जलविद्युत आयोजना मर्मत गर्ने क्रममा मेसिन तथा उपकरणका कार्य गर्दा जोखिम हुने हुदाँ स्वास्थ्य तथा सुरक्षामा जोखिम रहन्छ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थलगत र समयमा दीर्घकालीन हुनेछ।

✓ आर्थिक क्रियाकलापमा कमी

आयोजनाको निर्माणको क्रममा हुने आर्थिक क्रियाकलाप निर्माण पछि समाप्त हुनेछ। निर्माण चरणमा रोजगारी पाएका स्थानीयहरू धेरैले संचालन अवधिमा जागिर गुमाउनेछन्। साथै कामदारहरू आयोजना क्षेत्रबाट निर्माण पश्चात फर्कदा स्थानीय व्यापारमा कमी तथा कृषि, तरकारी तथा दुग्ध सामाग्रीको खपत कम हुनेछ। यसले स्थानीय अर्थतन्त्रमा केहि प्रभाव पार्नेछ।

यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, परिमाणमा मध्यम, सिमामा स्थानीय स्तर र समयमा दीर्घकालीन हुनेछ।

तालिका ४.४: सामाजिक आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने प्रभावहरुको सारांश

क्र.स.	प्रभावहरु	परिमाण	सिमा	अवधि	कुल अंक	औचित्य	कैफियत
निर्माण चरण							
१	व्यवसायजन्य स्वास्थ्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यमा प्रभाव	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	४५	मध्यम महत्वपूर्ण	
२	सामुदायिक स्रोत र साधनमा चाप	सामान्य (२०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	४५	मध्यम महत्वपूर्ण	
३	स्थानीय परम्परा र संस्कृतिमा प्रभाव	सामान्य (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	३५	नगण्य	
४	शान्ति सुरक्षामा पर्ने प्रभाव	सामान्य (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	३५	नगण्य	
५	महिला र बालबालिका समुहहरुमा प्रभाव	सामान्य (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	३५	नगण्य	
६	स्थानीय अर्थव्यवस्थामा पर्ने प्रभाव	सामान्य (१०)	स्थानीय (२०)	अल्पकालीन (०५)	३५	नगण्य	
संचालन चरण							
१	व्यवसायिक स्वास्थ्य र सुरक्षा जोखिमका प्रभावहरु	मध्यम (२०)	स्थलगत (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्वपूर्ण	
२	आर्थिक क्रियाकलापमा कमी	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्वपूर्ण	

५.० प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्प

सामान्यतया, आयोजनाको वैकल्पिक विश्लेषण प्राविधिक रूपमा सम्भाव्य, आर्थिक रूपमा व्यवहारिक र सामाजिक वातावरणीय हिसाबले स्वीकार्य सिद्ध गर्न गरिन्छ। आयोजनाको प्राविधिक सम्भाव्यता भौगोलिक अवस्थामा निर्भर गर्दछ, जबकि आर्थिक सम्भाव्यता आयोजनाको लागत र लाभमा निर्भर गर्दछ। आयोजना क्षेत्रको वातावरणीय स्वीकार्यता भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने प्रभावमा निर्भर गर्दछ।

प्रस्तावित आयोजनाको लागि छलफल गरिएका विकल्पहरू मुख्यतया आयोजनास्थल, डिजाइन विकल्प, प्रविधि, कार्यान्वयन प्रक्रिया र समय तालिका आदिमा केन्द्रित छन्।

५.१ आयोजनास्थल

आयोजनाको निर्माणको लागि प्रस्तावित स्थल बाहेक अन्य कुनै विकल्प रहेको छैन।

५.२ वैकल्पिक डिजाइन

आयोजनाको निर्माण वातावरणीय मैत्री तवरले गरिनेछ। आयोजना निर्माणको क्रममा विष्फोटक पदार्थको प्रयोग गरिने छैन, साथै भारी उपकरणहरूको न्यूनतमप्रयोग गरिनेछ। आयोजनाको निर्माण क्षेत्रमा सम्भावित भू-क्षय हुनसक्ने स्थानहरू सुरुमा ग्यावियनहरूको मद्दतले कटान तथा भू-क्षयको रोकथाम गरिनेछ। यस योजनाको प्रस्तावित डिजाइन वातावरणीय प्रभाव न्यून रहेको र प्रभाव भएता पनि डिजाइनमा न्यूनीकरणका उपायहरू साथ प्रस्ताव गरिएको छ।

५.३ प्रविधि र सञ्चालन विधि, समय तालिका, प्रयोग हुने कच्चा पदार्थ:

पुल निर्माणगर्दा मानव शक्ति दक्ष र अदक्षको रूपमा प्रयोग गरिने छ र दक्ष प्राविधिकको निगरानीमा एक्स्क्याभेटर, टिप्पर, मिक्सर र भाइब्रेटर लगायतका मेसिनको प्रयोग पनि गरिने छ।

पुल निर्माणकार्य बिहान ६ बजेबाट सुरु गरि बेलुका ६ बजेसम्म दिनको १२ घण्टामात्रै गरिने छ। साथै, यो आयोजनाको कुल अवधि दुई वर्षको रहेको हुनाले कामहरू चरणबद्ध ढंगबाट संचालन हुनेछ। पहिलो वर्षको वर्षायाम अगावै सकाउनु पर्ने कामहरू जस्तै : जग खन्ने, अब्युटमेन्ट बनाउने, नबिग्रने कच्चा पदार्थ (बालुवा, गिट्टी र ढुंगा) संकलन लगायतको कामहरूलाई असार महिना अगाडी नै सम्पन्न गरिनेछ। उक्त वर्षको वर्षायाम भरि काम रोकेर त्यसको अन्त्य पश्चात मात्र पुनः काम सुरु हुनेछ। दोश्रो वर्षको असार अगाडी स्क्र्याफोल्डिङ गर्ने, सिमेन्ट र छडसंकलन गर्ने, कंक्रीट तयार गर्ने र पुल निर्माण पूर्ण रूपले सम्पन्न गरिनेछ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा १६ वर्षमुनिका बाल-बालिकालाई काममा लगाइने छैन।

५.४ वन प्रयोग नगर्ने वा कम गर्ने

विकल्प अध्ययनको क्रममा प्रस्तावित पुल कुनै पनि वन क्षेत्र भित्र नपर्ने देखिएको छ।

६.० वातावरणीय व्यवस्थापन योजना

प्रस्ताव निर्माण तथा संचालन चरण मा हुने गतिविधिबाट वातावरणमा पर्न सक्ने असर र त्यसलाई न्यूनीकरण गर्न गरिने प्रस्तावित एकिकृत योजना वातावरणीय व्यवस्थापन योजना हो

६.१ वातावरणीय व्यवस्थापनका लागि जिम्मेवार निकायहरू:

वातावरण संरक्षणका लागि प्रस्ताव गरिएको कुराहरूको कार्यान्वयन तथा पालना भए नभएको सम्बन्धमा र प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरिएको नगरिएको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने उद्देश्यले राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका २०५० र वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ ले पनि वातावरणीय अनुगमनलाई अनिवार्य गरेको छ र सो कार्यका लागि प्रस्तावक नै जिम्मेवार रहने छ । वातावरणीय व्यवस्थापनका लागि जिम्मेवार निकायहरू निम्न उल्लेख गरिए बमोजिम हुनेछन् ।

तालिका ६.१: वातावरणीय व्यवस्थापनका लागि जिम्मेवार निकायहरू

क्र.स	जिम्मेवार निकाय	जिम्मेवारी	कहिले गर्ने
१.	सुर्यविनायक-धुलिखेल, धुलिखेल-सिन्धुली-बर्दिवास सडक आयोजना	प्रभाव न्यूनीकरण तथा सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका उपायहरूको कार्यान्वयन	निर्माण तथा संचालन चरण
२.	स्थानीय निकाय	न्यूनीकरण उपायको कार्यान्वयनको पर्यवेक्षक, फोहोरमैला व्यवस्थापनमा सहयोग तथा समन्वय, सार्वजनिक सम्पति पुनर्स्थापना तथा पुन निर्माणमा सहयोग तथा समन्वय	निर्माण तथा संचालन चरण
३.	नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण	निर्माण चरण
४.	नेपाल सरकार, भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय, सडक विभाग	आयोजनाको लागि बजेट व्यवस्थापन तथा अनुगमन	निर्माण चरण तथा संचालन चरण
५.	Sindhuli Road Operation and Maintainance-2 (SROM-2)	अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण	निर्माण चरण
६.	ट्राफिक कार्यालय	निर्माणका क्रम मा सवारी साधन जाम व्यवस्थापनका लागि सहयोग तथा समन्वय	निर्माण चरण

६.२ वातावरण व्यवस्थापन योजना (ध्याम्पे खोला पुल)

प्रस्तावित ध्याम्पे खोला पुल निर्माण कार्यको लागि सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलापहरू र नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू वातावरण व्यवस्थापन योजना सहित तल तालिका ६.१ र तालिका ६.२ मा प्रस्ताव गरिएको छ।

तालिका ६.१ : सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलापहरू (ध्याम्पे खोला पुल)

क्र.स	क्रियाकलापहरू	प्रभावहरू	सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप	उपायहरू कार्यन्वयनको स्थान	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट, जनशक्ति, समय	अनुगमनको तथा मुल्यांकन
निर्माण चरण								
१	निर्माण कार्य	आयोजना क्षेत्रभित्र आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि	आयोजनामा बाह्य कर्मचारी तथा कामदारहरू आउने हुदा स्थानीयले पसल, होटल जस्ता व्यवसाय सुरुवात गर्ने मौका पाउछन्।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण तथा संचालन अवधि	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाग्ने	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२	निर्माण कार्य	रोजगारीको अवसर	प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा स्थानीयको सीप अनुरूप, आयोजनाको माग बमोजिम आयोजना क्षेत्रको स्थानीयलाई प्राथमिकता दिइनेछ।	स्थानीय स्तर	निर्माण अवधि	स्थानीय जनता	लागत नलाग्ने	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३	निर्माण कार्य	स्थानीयमा प्रविधिको हस्तान्तरण	आयोजनामा कार्यरत व्यक्तिलाई विभिन्न अवयव निर्माणको नयाँ सीप र विधिमा प्रशिक्षण दिइनेछ। यो उनीहरूको लागि फाइदाजनक हुनेछ र भविष्यमा यस्तै आयोजनाहरूमा रोजगार पाउने सम्भावना बढाउदछ। रोजगारीको बखत सिकेका शिपहरू सदुपयोग गरेर उनीहरूले	स्थानीय स्तर	निर्माण अवधि	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाग्ने	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

संचालन चरण		भविष्यमा अन्य निर्माण सम्बन्धि आयोजनामा काम गर्न सक्दछन ।	वि.पि. राजमार्ग	संचालन अवधि	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाम्ने	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
१	पुल संचालन	आवतजावतमा सहजता	ध्याम्पे खोला पुल डबल लेनको हुनेछ, जसले गर्दा वर्षातमा समेत सवारीसाधनहरूलाई सहज रुपमा गुड्न मद्दत गर्नेछ।	वि.पि. राजमार्ग	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाम्ने	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२	पुल संचालन	समयको बचत	यस क्षेत्रमा पुल नहुदा वर्षायाममा सवारीसाधनहरू घन्टौसम्म जाममा पर्ने समस्या सर्वाधिकार रहेको छ। पुलको निर्माणले यात्रुहरूको समय बचत हुनेछ।	वि.पि. राजमार्ग	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाम्ने	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३	पुल संचालन	अबरोध कम हुने	ध्याम्पे खोला पुल डबल लेनका र चौडाई ११ मि. रहने हुँदा यातायातमा सहजता पुर्‍याउनेछ जसले गर्दा ट्रफिक अवरोध कम हुने देखिन्छ।	वि.पि. राजमार्ग	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाम्ने	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४	पुल संचालन	वर्षायाममा पानीको उचित निकास हुने	वर्षायाममा ध्याम्पे खोलामा अत्याधिक पानीले गर्दा राजमार्गनै अवरुद्ध हुने गरेको छ । पुलको निर्माण पछि वर्षायाममा खोलामा बढ्ने अत्याधिक पानीको निकासमा धेरै सहज हुने देखिन्छ। यस आयोजनाले वर्षायाममा आउने बाढी पहिरो नियन्त्रण गर्न चेक ड्याम र छेकबाँधको पनि निर्माण गर्नेछ।	वि.पि. राजमार्ग	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाम्ने	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

तालिका ६.२ : नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका उपायहरू (ध्याम्ये खोला पुल)

क्र.स.	क्रियाकलापहरू	प्रभावहरू	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	कहाँ गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट, जनशक्ति, समय	अनुगमन मुल्यांकन	तथा
भौतिक वातावरण									
निर्माण चरण									
१	पुलको एबुटमेन्ट निर्माण कार्य	भू-उपयोगमा परिवर्तन	ध्याम्ये खोला किनारा वा जमिनमा नचाहिने उत्खनन/कटान गरिनेछैन	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण भर	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	
२	पुलको एबुटमेन्ट निर्माण कार्य	कटान तथा उत्खनन कार्यले गर्दा हुन्सक्ने भू-क्षय	ध्याम्ये खोला किनाराको कटान कम गर्न River Training को काम गरिनेछ, साथै डिजाइनमा समावेश रिटर्निंग संरचना निर्माण गरिनेछ। भू-क्षय कम गर्न चेक ड्याम र छेकबाँधको निर्माण गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण भर	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	निर्माण लागतमा समावेश	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	
३	निर्माण सामग्रीको भण्डारण	निर्माण सामग्रीको भण्डारणले पार्ने असर	निर्माण सामग्रीको उचित ववास्थापन तथा भण्डारण गरिनेछ। भण्डारण क्षेत्रमा अनावश्यक व्यक्तिको प्रवेशमा रोक लाइनेछ, साथै तरल सामग्रीको भण्डारण पानीको स्रोत बाट टाढा गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण लागतमा समावेश	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	
४	निर्माण कार्यमा हुने प्रयोग मेसिनरी संचालन तथा ढुवानी,	वायु प्रदुषण	निर्माण व्यवसायीले राम्रो मर्मत गरिएको गाडी तथा उपकरणहरू ढुवानी तथा निर्माणको लागि प्रयोग गर्नेछ, जसले कम धुवा निकाल्ने छ। निर्माण क्षेत्रमा घेराबार	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण लागतमा समावेश	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	

पहुँच सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य	जल प्रदुषण	लगाने छ।	निर्माण क्षेत्र र कामदार बस्ने स्थानमा	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण समावेश	लागतमा	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
निर्माण कार्य		निर्माण चरणमा निस्काशित ठोस तथा तरल फोहोर न्यून भएता पनि विसर्जन गर्दा पानी प्रदुषण नहुने गरी बिसर्जन गरिनेछ। ठोस तथा तरल फोहोर तोकिएको स्थानमा उचित व्यवस्थापन गरिनेछ र पानीको स्रोत नजिक यस्ता स्थान तोकिने छैनन्। निर्माण क्षेत्रमा शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ।						
पहुँच सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य	निर्माण कार्यमा ध्वनि र कम्पन	निर्माण क्रियाकलाप दिनको समयमा मात्रै गरिनेछ। कम ध्वनि निस्कासन गर्ने मोडेलको जेनेरेटर प्रयोग गरिनेछ। प्रयोग गरिने सवारीसाधन नियमित मर्मत गरिनेछ।	निर्माण क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण समावेश	लागतमा	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
पहुँच सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य	निर्माण तथा शिविर क्षेत्रबाट उत्पादित फोहोरमैला	निर्माणको समयमा निस्कने ठोस फोहोर जस्तै सिमेन्टका बोरा, फलाम, प्लास्टिक तथा अन्य बस्तु हुनेछन्, तर यी फोहोर व्यवस्थापनको लागि छुट्टै स्थानमा राखी स्थानीय तहको सहकार्यमा व्यवस्थापन गरिनेछ। निर्माण चरणमा विभिन्न क्रियाकलापहरू वाट निस्कने फोहोरको व्यवस्थापन सम्भव भए सम्म श्रमिक	निर्माण क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण समावेश	लागतमा	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

८	निर्माण कार्यमा हुने प्रयोग भेसिनरी संचालन तथा डुवानी, सडक पहुँच कालोपत्रे गर्ने कार्य	तेल तरल पदार्थको चुहावटबाट हुनसक्ने प्रभाव फोहोरको कारण हुने प्रभाव	निर्माण क्षेत्रमा निर्माणको क्रममा प्रयोग गरिने ग्रीज, मविलहरू पानीको स्रोतहरूबाट टाढा व्यवस्थापन गरिनेछ, साथै केहि हुनसक्ने चुहावटको लागि कार्य गर्ने स्थान तल स्टिल ट्रे राखिनेछ र उक्त तेललाई डब्बाहरूमा व्यवस्थापन गरिनेछ।	निर्माण अवधि भर	निर्माण क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण समावेश	लागतमा	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	
९.	पुल निर्माण कार्य	निर्माण गतिविधिका कारण सडक अवरोध	निर्माण कार्य संचालन गर्दा वि.पि. राजमार्ग सडक खण्ड अबरुद्ध नहुने गरि सवारी साधनलाई सहज ढंगले आवतजावत गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । आवश्यकता अनुसार ट्राफिक कार्यालयसँग समन्वय गरि सडक	निर्माण अवधि भर	निर्माण क्षेत्र	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	-	-	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, ट्राफिक कार्यालय	

संचालन चरण									
१	सवारीसाधनको आवतजावत	वायु प्रदुषण	यो यस आयोजनाको अविस्ट प्रभाव हो र यसका लागि न्युनिकरणका उपाय प्रस्ताव गरिएको छैन। प्रस्तावित पुल सँगै निर्माण गरिने पहुँच सडकको दाँया/बायाँ वृक्षारोपण गरिनेछ।	क्षेत्रीय स्तरमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	
२	सवारीसाधनको आवतजावत	ध्वनि र कम्पन	यो यस आयोजनाको अविस्ट प्रभाव हो र यसका लागि न्युनिकरणका उपाय प्रस्ताव गरिएको छैन।	क्षेत्रीय स्तरमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	
३	सवारीसाधनको आवतजावत	तेल, गिज तथा तरल पदार्थको प्रभाव	संचालनको क्रममा प्रयोग गरिने गिज, मोविलहरू पानीको स्रोतहरूबाट टाढा व्यवस्थापन गरिनेछ, साथै केहि हुनसक्ने चुहावटको लागि निर्माण स्थानमा तल स्टिल ट्रे राखिनेछ र उक्त तेललाइ डब्बाहरूमा व्यवस्थापन गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	
जैविक वातावरण									
निर्माण चरण									

१	निर्माण कार्य	गैरकाष्ठ वनपैदावार मा पर्ने प्रभाव	निर्माणको लागि कुनै पनि रुख कटान गरिने छैन वन संसाधनको कटान, खरिद, बिक्रि तथा भण्डारणमा पूर्ण प्रतिबन्ध लगाइने छ। प्रस्तावित पुल सँगै निर्माण गरिने पहुँच सडकको दाँया/बायाँ वृक्षारोपण गरिनेछ। बोटबिरुवाको संरक्षण र हेरचाह गर्नको लागि स्थानीय तह सँग समन्वय गरि स्थानीयहरूलाई जिम्मा दिइनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२	निर्माण कार्य	वन्यजन्तुको आवास र आवागमन मा बाधा	घ्याम्पे खोला पुलको अधिकार क्षेत्र बाहिर कामदारहरूको प्रवेश निषेध गरिनेछ। घ्याम्पे खोला पुल निर्माण क्षेत्रमा अस्थायी ब्यारिकेडिङ्ग गरिनेछ। आयोजना क्षेत्रहरूमा गाडीको गति सिमित गरिनेछ। अवैध गतिविधिमा संलग्न हुनेलाई सजाय दिइनेछ। चेतावनी चिन्हहरू निर्माण स्थलमा राखिनेछन। अवैध गतिविधिमा संलग्न हुनेलाई सजाय दिइनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक	निर्माण लागतमा समावेश	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
 <p>भारतीय प्रजासत्ताक</p> <p>राष्ट्रिय प्रजासत्ताक</p> <p>नेपाल</p> <p>शान्ति र विकास</p> <p>संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपाल</p> <p>शान्ति र विकास</p> <p>संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपाल</p>								
संचालन चरण								
१	सवारीसाधनको आवतजावत	आयोजना को	यस आवागमनमा बाधा पुर्याउने देखिदैन।	आयोजना क्षेत्रमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	प्रस्तावक	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक

अवयवको कारण वन्यजन्तुमा पर्ने असर	विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा प्रभाव	
निर्माण अवधि	
१	<p>निर्माण कार्य</p> <p>व्यवसायजन्य स्वास्थ्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यमा प्रभाव</p> <p>ध्याम्रे खोला पुल निर्माण क्षेत्रमा सावधानी र चेतावनीका संकेतहरू राखिनेछ।</p> <p>कामदारहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण जस्तै हेलमेट, चस्मा, सुरक्षा बुट, पन्जा, इयरप्लग, सावधानी संकेतहरू र आवश्यकता अनुसार अन्य सुरक्षा उपकरण प्रदान गरिनेछ।</p> <p>कोभीड १९ को संक्रमण कम गर्न सामाजिक दूरी कायम गर्न, कामदारहरूलाई दैनिक रुपमा Sanitize गर्ने र निर्माण क्षेत्रमा मास्क अनिवार्य लगाउन कामदार हरूलाई निर्देशन दिईनेछ।</p> <p>स्थानीय सुविधा र स्रोतहरूमा दबाव कम गर्न आयोजनले कामदारलाई खानेपानी, शौचालय र स्वास्थ्य सुविधा प्रदान गर्नेछ। कामदारहरूबाट बालुवा गिट्टी उत्खनन एवं चोरि निकासी हुन नदिन नियमित अनुगमन गरिनेछ।</p>
२	<p>निर्माण कार्य</p> <p>सामुदायिक स्रोत र साधनमा चाप</p> <p>आयोजना क्षेत्रमा</p> <p>निर्माण अवधि भर</p> <p>प्रस्तावक, व्यवसायी</p> <p>निर्माण समावेश</p> <p>प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय</p>

३	निर्माण कार्य	स्थानीय परम्परा र संस्कृतिमा प्रभाव	कामदारलाई आयोजना क्षेत्रको संस्कृति र जीवनशैलीको बारेमा सूचित गरिनेछ। तिनीहरूलाई स्थानीय संस्कृति र जीवनशैलीको सम्मान गर्न निर्देशन दिइनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४	निर्माण कार्य	शान्ति सुरक्षामा पर्ने प्रभाव	कर्मचारी र कामदारहरूलाई अनावश्यक हिडडुल गर्न प्रतिवन्ध गरिनेछ। निर्माण स्थानको सुरक्षाको लागि स्थानीय जनता, जनप्रतिनिधि, सुरक्षाकर्मीसंग सहकार्य गरिनेछ। स्थानीयवासीहरूको आयोजना संग सम्बन्धि गुनासो सम्बोधन गर्न गुनासो सम्बोधन संयन्त्र बनाइने छ जसमा स्थानीय प्रतिनिधि र आयोजनाको प्रतिनिधि हुनेछन्।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक, व्यवसायी	-	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
५	निर्माण कार्य	महिला र बालबालि का समुहहरूमा प्रभाव	निर्माण कार्यमा बाल श्रमको प्रयोग गरिने छैन। महिला तथापुरुष दुवै कामदारलाई समान ज्याला तथा तलव दिइनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक, व्यवसायी	-	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
६	निर्माण कार्य	स्थानीय बजारमा पर्ने प्रभाव	निर्माण कार्य पछि आर्थिक गतिविधि कम हुनेबारे स्थानीयलाई जानकारी गरिनेछ र उनीहरूको आजीविका लागि सीपमुलक	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक, व्यवसायी		प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

संचालन चरण		कार्यहरूमा भाग लिन प्रोत्साहन गरिनेछ।						वातावरण मन्त्रालय
१	मर्मत सम्बन्धि कार्यहरू	व्यवसायिक स्वास्थ्य र सुरक्षा जोखिमका प्रभावहरू	सबै आयोजना कामदारलाई मर्मत सम्बन्धी गतिविधिहरूको साथसाथै पीपीईको प्रयोगमा सुरक्षा पक्षका बारे आवश्यक प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	संचालन समावेश	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२	पुल संचालन	आर्थिक क्रियाकलाप मा कमी	निर्माण कार्य पछि आर्थिक गतिविधि कम हुनेबारे स्थानीयलाई जानकारी गरिनेछ र उनीहरूको आजीविका लागि सीपमुलक कार्यहरूमा भाग लिन प्रोत्साहन गरिनेछ, जुन उनीहरूलाई अन्यत्र रोजगारमा पनि लाभदायी हुनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, सुनकोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

६.३ वातावरण व्यवस्थापन योजना (मान्ती खोला पुल)

प्रस्तावित मान्ती खोला पुल निर्माण कार्यको लागि सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलापहरू र नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू वातावरण व्यवस्थापन योजना सहित तल तालिका ६.३ र तालिका ६.४ मा प्रस्ताव गरिएको छ।

तालिका ६.३ : सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलापहरू (मान्ती खोला पुल)

क्र.स	क्रियाकलापहरू	प्रभावहरू	सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप	उपायहरू	कार्यन्वयनको	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित	अनुगमनको
								बैजेश्वर जनशक्ति,	अनुगमनको

२	पुल संचालन	समयको बचत	यस क्षेत्रमा पुल नभई कजवे मात्र भएकोले वर्षायाममा सवारीसाधनहरू घन्टौंसम्म जाममा पर्ने समस्या सर्वविधितै रहेको छ। पुलको निर्माणले यात्रुहरूको समय बचत हुनेछ।	वि.पि. राजमार्ग	संचालन अवधि	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाग्ने	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३	पुल संचालन	अबरोध ट्राफिक कम हुने	माम्ती खोला पुलहरू डबल लेनको र चौडाई ११ मि. रहने हुँदा यातायातमा सहजता पुर्याउनेछ जसले गर्दा ट्राफिक अवरोध कम हुने देखिन्छ।	वि.पि. राजमार्ग	संचालन अवधि	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाग्ने	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४	पुल संचालन	वर्षायाममा पानीको उचित निकास हुने	वर्षायाममा माम्ती खोलामा अत्याधिक पानीले गर्दा राजमार्गनै अवरुद्ध हुने गरेको छ। पुलको निर्माण पछि वर्षायाममा खोलामा बढ्ने अत्याधिक पानीको निकासमा धेरै सहज हुने देखिन्छ। यस आयोजनाले वर्षायाममा आउने बाढी पहिरो नियन्त्रण गर्न चेक ड्याम र छेकबाँधको पनि निर्माण गर्नेछ।	वि.पि. राजमार्ग	संचालन अवधि	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाग्ने	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

तालिका ६.४: नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका उपायहरू (मान्ती खोला पुल)

क्र.स.	क्रियाकलापहरू	प्रभावहरू	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	कहाँ गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट, जनशक्ति, समय	अनुगमन मुल्यांकन	तथा
भौतिक वातावरण									
निर्माण चरण									
१	पुलको एबुटमेन्ट निर्माण कार्य	भू-उपयोगमा परिवर्तन	मान्ती खोला किनारा वा जमिनमा नचाहिने उत्खनन/कटान गरिनेछैन	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण भर	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	रोशी
२	पुलको एबुटमेन्ट निर्माण कार्य	कटान तथा उत्खनन कार्यले गर्दा हुत्सक्ने भू-क्षय	मान्ती खोला किनाराको कटान कम गर्न River Training को काम गरिनेछ, साथै डिजाइनमा समावेश रिटनिंग संरचना निर्माण गरिनेछ। भू-क्षय कम गर्न चेक ड्याम र छेकबाँधको निर्माण गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण भर	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	निर्माण लागतमा समावेश	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	रोशी
३	निर्माण सामग्रीको भण्डारण	निर्माण सामग्रीको भण्डारणले पार्ने असर	निर्माण सामग्रीको उचित ववास्थापन तथा भण्डारण गरिनेछ। भण्डारण क्षेत्रमा अनावश्यक व्यक्तिको प्रवेशमा रोक लाइनेछ, साथै तरल सामग्रीको भण्डारण पानीको स्रोत बाट टाढा गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण लागतमा समावेश	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	रोशी
४	निर्माण कार्यमा प्रयोग हुने मेसिनरी संचालन तथा ढुवानी,	वायु प्रदुषण	निर्माण व्यवसायीले राम्रो मर्मत गरिएको गाडी तथा उपकरणहरू ढुवानी तथा निर्माणको लागि प्रयोग गर्नेछ, जसले कम धुवा निकाल्ने छ। निर्माण क्षेत्रमा घेराबार	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण लागतमा समावेश	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	रोशी

	पहुँच सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य		जल प्रदुषण	लगाइने छ।	निर्माण क्षेत्र र कामदार बस्ने स्थानमा	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण समावेश	लागतमा	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
५	निर्माण कार्य			निर्माण चरणमा निस्काशित ठोस तथा तरल फोहोर न्यून भएता पनि विसर्जन गर्दा पानी प्रदुषण नहुने गरी बिसर्जन गरिनेछ। ठोस तथा तरल फोहोर तोकिएको स्थानमा उचित व्यवस्थापन गरिनेछ र पानीको स्रोत नजिक यस्ता स्थान तोकिने छैनन्। निर्माण क्षेत्रमा शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ।	निर्माण क्षेत्रमा शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ।	निर्माण क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण समावेश	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
६	निर्माणकार्यमा प्रयोग हुने मेसिनरी संचालन तथा ढुवानी	ध्वनि र कम्पन		निर्माण क्रियाकलाप दिनको समयमा मात्रै गरिनेछ। कम ध्वनि निस्कासन गर्ने मोडेलको जेनेरेटर प्रयोग गरिनेछ। प्रयोग गरिने सवारीसाधन नियमित मर्मत गरिनेछ।	निर्माण क्षेत्रमा	निर्माण क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण समावेश	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
७	निर्माणकार्य तथा श्रमिक शिविर, पहुँच सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य	निर्माण तथा शिविर क्षेत्रबाट उत्पादित फोहोरसमेला		निर्माणको समयमा निस्कने ठोस फोहोर जस्तै सिमेन्टका बोरा, फलाम, प्लास्टिक तथा अन्य बस्तु हुनेछन्, तर यी फोहोर व्यवस्थापनको लागि छुट्टै स्थानमा राखी स्थानीय तहको सहकार्यमा व्यवस्थापन गरिनेछ। निर्माण चरणमा विभिन्न क्रियाकलापहरू वाट निस्कने फोहोरको व्यवस्थापन सम्भव भए सम्म श्रमिक	निर्माण क्षेत्रमा	निर्माण क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण समावेश	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

८	निर्माण कार्यमा हुने प्रयोग मेसिनरी संचालन तथा डुवानी, सडक पहुँच कालोपत्रे गर्ने कार्य	तेल तथा तरल पदार्थको चुहावटबाट हुनसक्ने प्रभाव फोहोरको कारण हुने प्रभाव	निर्माण कार्य संचालन गर्दा वि.पि. राजमार्ग सडक खण्ड अबरूद्ध नहुने गरि सवारी साधनलाई सहज ढंगले आवतजावत गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । आवश्यकता अनुसार ट्राफिक कार्यालयसँग समन्वय गरि सडक	निर्माण क्षेत्र	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यसायी	निर्माण समावेश लागतमा	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
९.	पुल निर्माण कार्य	निर्माण गतिविधिका कारण सडक अवरोध	निर्माण कार्य संचालन गर्दा वि.पि. राजमार्ग सडक खण्ड अबरूद्ध नहुने गरि सवारी साधनलाई सहज ढंगले आवतजावत गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । आवश्यकता अनुसार ट्राफिक कार्यालयसँग समन्वय गरि सडक	निर्माण क्षेत्र	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यसायी		प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, ट्राफिक कार्यालय

संचालन चरण										
क्र.सं.	सवारीसाधनको आवतजावत	वायु प्रदूषण	ध्वनि र कम्पन	क्षेत्रीय स्तरमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक				
१	सवारीसाधनको आवतजावत	वायु प्रदूषण	ध्वनि र कम्पन	क्षेत्रीय स्तरमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	-			प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२	सवारीसाधनको आवतजावत	ध्वनि र कम्पन	ध्वनि र कम्पन	क्षेत्रीय स्तरमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	-			प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३	सवारीसाधनको आवतजावत	तेल, गिज तथा तरल पदार्थको प्रभाव	ध्वनि र कम्पन	आयोजना क्षेत्रमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	-			प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
जैविक वातावरण										
निर्माण चरण										
१	निर्माण कार्य	गैरकाष्ठ	गैरकाष्ठ	आयोजना	निर्माण अवधि	प्रस्तावक	-			प्रस्तावक, रोशी

		वनपैदावार मा पर्ने प्रभाव	पनि रुख कटान गरिने छैन वन संसाधनको कटान, खरिद, बिक्रि तथा भण्डारणमा पूर्ण प्रतिबन्ध लगाइने छ। प्रस्तावित पुल सँगै निर्माण गरिने पहुँच सडकको दाँया/बायाँ वृक्षारोपण गरिनेछ। बोटबिरुवाको संरक्षण र हेरचाह गर्नको लागि स्थानीय तह सँग समन्वय गरि स्थानीयहरूलाई जिम्मा दिईनेछ।	क्षेत्रमा	भर				गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२	निर्माण कार्य	वन्यजन्तुको आवास र आवागमन मा बाधा	मान्ती पुलको अधिकार क्षेत्र बाहिर कामदारहरूको प्रवेश निषेध गरिनेछ। मान्ती पुल निर्माण क्षेत्रमा अस्थायी ब्यारिकेडिङ्ग गरिनेछ। आयोजना क्षेत्रहरूमा गाडीको गति सिमित गरिनेछ। अवैध गतिविधिमा संलग्न हुनेलाई सजाय दिइनेछ। चेतावनी चिन्हहरू निर्माण स्थलमा राखिनेछन। अवैध गतिविधिमा संलग्न हुनेलाई सजाय दिइनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक	निर्माण समावेश लागतमा	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	
संचालन चरण									
१	सवारीसाधनको आवतजावत	आयोजना को अवयवको कारण	आयोजनाले वन्यजन्तुको आवागमनमा बाधा पुर्याउने देखिदैन।	आयोजना क्षेत्रमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक			प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

व्ययजन्तुमा पर्ने असर									
सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा प्रभाव									
निर्माण अवधि									
१	निर्माण कार्य	व्यवसायजन्य स्वास्थ्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यमा प्रभाव	मान्ती खोला पुल निर्माण क्षेत्रमा सावधानी र चेतावनीका संकेतहरू राखिनेछ। कामदारहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण जस्तै हेलमेट, चस्मा, सुरक्षा बुट, पन्जा, इयरप्लग, सावधानी संकेतहरू र आवश्यकता अनुसार अन्य सुरक्षा उपकरण प्रदान गरिनेछ। कोभीड १९ को संक्रमण कम गर्न सामाजिक दुरी कायम गर्न, कामदारहरूलाई दैनिक रुपमा Sanitize गर्ने र निर्माण क्षेत्रमा मास्क अनिवार्य लगाउन कामदार हरूलाई निर्देशन दिईनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक, व्यवसायी	निर्माण समावेश	निर्माण लागतमा	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२	निर्माण कार्य	सामुदायिक स्रोत र साधनमा चाप	स्थानीय सुविधा र स्रोतहरूमा दबाव कम गर्न आयोजनाले कामदारलाई खानेपानी, शौचालय र स्वास्थ्य सुविधा प्रदान गर्नेछ। कामदारहरूबाट बालुवा गिट्टी उत्खनन एवं चोरि निकासी हुन नदिन नियमित अनुगमन गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक, व्यवसायी	निर्माण समावेश	निर्माण लागतमा	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

३	निर्माण कार्य	स्थानीय परम्परा र संस्कृतिमा प्रभाव	कामदारलाई आयोजना क्षेत्रको संस्कृति र जीवनशैलीको बारेमा सूचित गरिनेछ। तिनीहरूलाई स्थानीय संस्कृति र जीवनशैलीको सम्मान गर्न निर्देशन दिइनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४	निर्माण कार्य	शान्ति सुरक्षामा पर्ने प्रभाव	कर्मचारी र कामदारहरूलाई अनावश्यक हिडडुल गर्न प्रतिबन्ध गरिनेछ। निर्माण स्थानको सुरक्षाको लागि स्थानीय जनता, जनप्रतिनिधि, सुरक्षाकर्मीसँग सहकार्य गरिनेछ। स्थानीयवासीहरूको आयोजना संग सम्बन्धि गुनासो सम्बोधन गर्न गुनासो सम्बोधन संयन्त्र बनाइने छ जसमा स्थानीय प्रतिनिधि र आयोजनाको प्रतिनिधि हुनेछन।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक, व्यवसायी	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
५	निर्माण कार्य	महिला र बालबालिका समुहहरूमा प्रभाव	निर्माण कार्यमा बाल श्रमको प्रयोग गरिने छैन। महिला तथापुरुष दुवै कामदारलाई समान ज्याला तथा तलव दिइनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक, व्यवसायी	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
६	निर्माण कार्य	स्थानीय बजारमा पर्ने प्रभाव	निर्माण कार्य पछि आर्थिक गतिविधि कम हुनेबारे स्थानीयलाई जानकारी गरिनेछ र उनीहरूको आजीविका लागि सीपमुलक कार्यहरूमा भाग लिन प्रोत्साहन गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक, व्यवसायी	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

संचालन चरण							
संचालन चरण	संयोजक	संचालन अवधि	प्रस्तावक	संचालन समावेश	लागतमा	प्रस्तावक,	रोशी
१ मर्मत सम्बन्धि कार्यहरू	व्यवसायिक र स्वास्थ्य सुरक्षा जोखिमका प्रभावहरू	सबै आयोजना कामदारलाई मर्मत सम्बन्धी गतिविधिहरूको साथसाथै पीपीइको प्रयोगमा सुरक्षा पक्षका बारे आवश्यक प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	प्रस्तावक, गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२ पुल संचालन	आर्थिक क्रियाकलाप मा कमी	निर्माण कार्य पछि आर्थिक गतिविधि कम हुनेबारे स्थानीयलाई जानकारी गरिनेछ र उनीहरूको आजीविका लागि सीपमुलक कार्यहरूमा भाग लिन प्रोत्साहन गरिनेछ, जुन उनीहरूलाई अन्यत्र रोजगारमा पनि लाभदायी हुनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	प्रस्तावक, गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

६.४ वातावरण व्यवस्थापन योजना (भ्याकुरे खोला पुल)

प्रस्तावित भ्याकुरे खोला पुल निर्माण कार्यको लागि सकारात्मक प्रभावको बढोतरीका क्रियाकलापहरू र नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू वातावरण व्यवस्थापन योजना सहित तल तालिका ६.५ र तालिका ६.६ मा प्रस्ताव गरिएको छ।

तालिका ६.५ : सकारात्मक प्रभावको बढोतरीका क्रियाकलापहरू (भ्याकुरे खोला पुल)

क्र.स	क्रियाकलापहरू	प्रभावहरू	सकारात्मक प्रभावको बढोतरीका क्रियाकलाप	उपायहरू कार्यन्वयनको स्थान	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट, जनशक्ति, समय	अनुगमनको तथा मुल्यांकन
निर्माण चरण								
१	निर्माण कार्य	आयोजना क्षेत्रभित्र आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि	आयोजनामा बाह्य कर्मचारी तथा कामदारहरू आउने हुदा स्थानीयले पसल, होटल जस्ता व्यवसाय सुरुवात गर्ने मौका पाउछन्।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण तथा संचालन अवधि	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाग्ने	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२	निर्माण कार्य	रोजगारीको अवसर	प्रस्तावित आयोजना क्षेत्रमा स्थानीयको सीप अनुरूप, आयोजनाको माग बमोजिम आयोजना क्षेत्रको स्थानीयलाई प्राथमिकता दिइनेछ।	स्थानीय स्तर	निर्माण अवधि	स्थानीय जनता	लागत नलाग्ने	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३	निर्माण कार्य	स्थानीयमा प्रविधिको हस्तान्तरण	आयोजनामा कार्यरत व्यक्तिलाई विभिन्न अवयव निर्माणको नयाँ सीप र विधिमा प्रशिक्षण दिइनेछ। यो उनीहरूको लागि फाइदाजनक हुनेछ र भविष्यमा यस्तै आयोजनाहरूमा रोजगार पाउने सम्भावना बढाउनेछ। रोजगारीको बखत सिकेका शिपहरू सदुपयोग गरेर उनीहरूले भविष्यमा अन्य निर्माण सम्बन्धि	स्थानीय स्तर	निर्माण अवधि	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाग्ने	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

संचालन चरण		आयोजनामा काम गर्न सक्दछन ।	वि.पि. राजमार्ग	संचालन अवधि	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाम्ने	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
१	पुल संचालन	आवतजावतमा सहजता	वि.पि. राजमार्ग	संचालन अवधि	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाम्ने	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२	पुल संचालन	समयको बचत	वि.पि. राजमार्ग	संचालन अवधि	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाम्ने	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३	पुल संचालन	अबरोध ट्राफिक कम हुने	वि.पि. राजमार्ग	संचालन अवधि	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाम्ने	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४	पुल संचालन	वर्षायाममा पानीको उचित निकास हुने	वि.पि. राजमार्ग	संचालन अवधि	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	लागत नलाम्ने	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

तालिका ६.६ : नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका उपायहरू (भ्याकुरे खोला पुल)

क्र.स.	क्रियाकलापहरू	प्रभावहरू	नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	कहाँ गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट, जनशक्ति, समय	अनुगमन मुल्यांकन	तथा
भौतिक वातावरण									
निर्माण चरण									
१	पुलको एबुटमेन्ट निर्माण कार्य	भू-उपयोगमा परिवर्तन	भ्याकुरे खोला किनारा वा जमिनमा नचाहिने उत्खनन/कटान गरिनेछैन	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण भर	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	रोशी
२	पुलको एबुटमेन्ट निर्माण कार्य	कटान तथा उत्खनन कार्यले गर्दा हुत्सक्ने भू-क्षय	भ्याकुरे खोला किनाराको कटान कम गर्न River Training को काम गरिनेछ, साथै डिजाइनमा समावेश रिटनिंग संरचना निर्माण गरिनेछ। भू-क्षय कम गर्न चेक ड्याम र छेकबाँधको निर्माण गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण भर	प्रस्तावक तथा निर्माण व्यवसायी	निर्माण लागतमा समावेश	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	रोशी
३	निर्माण सामग्रीको भण्डारण	निर्माण सामग्रीको भण्डारणले पार्ने असर	निर्माण सामग्रीको उचित ववास्थापन तथा भण्डारण गरिनेछ। भण्डारण क्षेत्रमा अनावश्यक व्यक्तिको प्रवेशमा रोक लाइनेछ, साथै तरल सामग्रीको भण्डारण पानीको स्रोत बाट टाढा गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण लागतमा समावेश	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	रोशी
४	निर्माण कार्यमा हुने प्रयोग मेसिनरी संचालन तथा दुबानी,	वायु प्रदुषण	निर्माण व्यवसायीले राम्रो मर्मत गरिएको गाडी तथा उपकरणहरू दुबानी तथा निर्माणको लागि प्रयोग गर्नेछ, जसले कम धुवा निकाल्ने छ। निर्माण क्षेत्रमा घेराबार	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण लागतमा समावेश	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	रोशी

५	पहुँच सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य निर्माण कार्य	जल प्रदुषण	लगाइने छ। निर्माण चरणमा निस्काशित ठोस तथा तरल फोहोर न्यून भएता पनि विसर्जन गर्दा पानी प्रदुषण नहुने गरी बिसर्जन गरिनेछ। ठोस तथा तरल फोहोर तोकिएको स्थानमा उचित व्यवस्थापन गरिनेछ र पानीको स्रोत नजिक यस्ता स्थान तोकिने छैनन्। निर्माण क्षेत्रमा शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ।	निर्माण क्षेत्र र कामदार बस्ने स्थानमा	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण समावेश	लागतमा	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
६	निर्माणकार्यमा प्रयोग हुने मेसिनरी संचालन तथा ढुवानी	ध्वनि कम्पन	निर्माण क्रियाकलाप दिनको समयमा मात्रै गरिनेछ। कम ध्वनि निस्कासन गर्ने मोडेलको जेनेरेटर प्रयोग गरिनेछ। प्रयोग गरिने स्वारीसाधन नियमित मर्मत गरिनेछ।	निर्माण क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण समावेश	लागतमा	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
७	निर्माणकार्य तथा श्रमिक शिविर, पहुँच सडक कालोपत्रे गर्ने कार्य	निर्माण तथा शिविर क्षेत्रबाट उत्पादित फोहोरमैला	निर्माणको समयमा निस्कने ठोस फोहोर जस्तै सिमेन्टका बोरा, फलाम, प्लास्टिक तथा अन्य बस्तु हुनेछन्, तर यी फोहोर व्यवस्थापनको लागि छुट्टै स्थानमा राखी स्थानीय तहको सहकार्यमा व्यवस्थापन गरिनेछ। निर्माण चरणमा विभिन्न क्रियाकलापहरू वाट निस्कने फोहोरको व्यवस्थापन सम्भव भए सम्म श्रमिक	निर्माण क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण समावेश	लागतमा	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

	निर्माण कार्यमा हुने प्रयोग तथा मेसिनरी संचालन दुवानी, सडक पहुँच कालोपत्रे गर्ने कार्य	तेल तरल पदार्थको चुहावटबाट हुनसक्ने प्रभाव फोहोरको कारण हुने प्रभाव	शिविर भित्रै गरिनेछ । विद्यमान कानुनले बर्जित गरेको खुल्ला रुपमा मिश्रित फोहोर जलाई नस्ट गर्ने विधि अपनाइने छैन भने खेर गएका र पुन प्रयोग गर्न नमिल्ने कागज तथा काठ जन्य फोहोरहरूलाई छुट्टै संकलन गरि श्रमिक शिविर भित्र निश्चित स्थानमा जलाएर नस्ट गरिने छ भने अन्य प्लास्टिक जन्य फोहोर ,हानिकारक फोहोरहरूलाई छुट्टाछुट्टै संकलन गरि स्थानीय निकायसँग समन्वय गरि व्यवस्थापन गरिनेछ ।	निर्माण क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	निर्माण समावेश लागतमा	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
९.	पुल निर्माण कार्य	निर्माण गतिविधिका कारण सडक अवरोध	निर्माण कार्य संचालन गर्दा वि.पि. राजमार्ग सडक खण्ड अबरुद्ध नहुने गरि सवारी साधनलाई सहज ढंगले आवतजावत गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ । आवश्यकता अनुसार ट्राफिक कार्यालयसँग समन्वय गरि सडक	निर्माण क्षेत्र	निर्माण अवधि भर	निर्माण व्यवसायी	- 	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, ट्राफिक कार्यालय

संचालन चरण									
१	सवारीसाधनको आवतजावत	वायु प्रदुषण	यो यस आयोजनाको अविस्ट प्रभाव हो र यसका लागि न्युनिकरणका उपाय प्रस्ताव गरिएको छैन। प्रस्तावित पुल सँगै निर्माण गरिने पहुँच सडकको दाँया/बायाँ वृक्षारोपण गरिनेछ।	क्षेत्रीय स्तरमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	
२	सवारीसाधनको आवतजावत	ध्वनि र कम्पन	यो यस आयोजनाको अविस्ट प्रभाव हो र यसका लागि न्युनिकरणका उपाय प्रस्ताव गरिएको छैन।	क्षेत्रीय स्तरमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	
३	सवारीसाधनको आवतजावत	तेल, त्रिज तथा तरल पदार्थको प्रभाव	संचालनको क्रममा प्रयोग गरिने त्रिज, मोविलहरू पानीको स्रोतहरूबाट टाढा व्यवस्थापन गरिनेछ, साथै केहि हुनसक्ने चुहावटको लागि निर्माण स्थानमा तल स्टिल ट्रे राखिनेछ र उक्त तेललाई डब्बाहरूमा व्यवस्थापन गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	
जैविक वातावरण									
निर्माण चरण									

१	निर्माण कार्य	गैरकाष्ठ वनपैदावार मा पर्ने प्रभाव	भ्याकुरे खोला पुल निर्माणको लागि कुनै पनि सख कटान गरिने छैन वन संसाधनको कटान, खरिद, बिक्रि तथा भण्डारणमा पूर्ण प्रतिबन्ध लगाइने छ। प्रस्तावित पुल संगै निर्माण गरिने पहुँच सडकको दाँया/बायाँ वृक्षारोपण गरिनेछ। बोटबिरुवाको संरक्षण र हेरचाह गर्नको लागि स्थानीय तह संगै समन्वय गरि स्थानीयहरुलाई जिम्मा दिइनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२	निर्माण कार्य	वन्यजन्तुको आवास र आवागमन मा बाधा	भ्याकुरे पुलको अधिकार क्षेत्र बाहिर कामदारहरुको प्रवेश निषेध गरिनेछ। भ्याकुरे पुल निर्माण क्षेत्रमा अस्थायी ब्यारिकेडिङ्ग गरिनेछ। आयोजना क्षेत्रहरुमा गाडीको गति सिमित गरिनेछ। अवैध गतिविधिमा संलग्न हुनेलाइ सजाय दिइनेछ। चेतावनी चिन्हहरु निर्माण स्थलमा राखिनेछन। अवैध गतिविधिमा संलग्न हुनेलाइ सजाय दिइनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक	निर्माण लागतमा समावेश	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
संचालन चरण								

१	सवारीसाधनको आवतजावत	आयोजनाको अवयवको कारण वन्यजन्तुमा पर्ने असर	आयोजनाले वन्यजन्तुको आवागमनमा बाधा पुर्याउने देखिदैन।	आयोजना क्षेत्रमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा प्रभाव								
निर्माण अवधि								
१	निर्माण कार्य	व्यवसायजन्य स्वास्थ्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यमा प्रभाव	भ्याकुरे खोला पुल निर्माण क्षेत्रमा सावधानी र चेतावनीका संकेतहरू राखिनेछ। कामदारहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण जस्तै हेलमेट, चस्मा, सुरक्षा बुट, पन्जा, इयरप्लग, सावधानी संकेतहरू र आवश्यकता अनुसार अन्य सुरक्षा उपकरण प्रदान गरिनेछ। कोभीड १९ को संक्रमण कम गर्न सामाजिक दूरी कायम गर्न, कामदारहरूलाई दैनिक रुपमा Sanitize गर्ने र निर्माण क्षेत्रमा मास्क अनिवार्य लगाउन कामदारहरूलाई निर्देशन दिईनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक, व्यवसायी	निर्माण समावेश	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२	निर्माण कार्य	सामुदायिक स्रोत र साधनमा	स्थानीय सुविधा र स्रोतहरूमा दबाव कम गर्न आयोजनाले कामदारलाई खानेपानी, शौचालय र स्वास्थ्य सुविधा प्रदान गर्नेछ। कामदारहरूबाट बालुवा गिट्टी उत्खनन एवं	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक, व्यवसायी	निर्माण समावेश	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

३	निर्माण कार्य	चाप स्थानीय परम्परा र संस्कृतिमा प्रभाव	चोरि निकासी हुन नदिन नियमित अनुगमन गरिनेछ। कामदारलाई आयोजना क्षेत्रको संस्कृति र जीवनशैलीको बारेमा सूचित गरिनेछ। तिनीहरूलाई स्थानीय संस्कृति र जीवनशैलीको सम्मान गर्न निर्देशन दिइनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४	निर्माण कार्य	शान्ति सुरक्षामा पर्ने प्रभाव	कर्मचारी र कामदारहरूलाई अनावश्यक हिडडुल गर्न प्रतिबन्ध गरिनेछ। निर्माण स्थानको सुरक्षाको लागि स्थानीय जनता, जनप्रतिनिधि, सुरक्षाकर्मीसँग सहकार्य गरिनेछ। स्थानीयवासीहरूको आयोजना संग सम्बन्धि गुनासो सम्बोधन गर्न गुनासो सम्बोधन संयन्त्र बनाइने छ जसमा स्थानीय प्रतिनिधि र आयोजनाको प्रतिनिधि हुनेछन।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक, व्यवसायी	-	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
५	निर्माण कार्य	महिला र बालबालिका समुहहरूमा प्रभाव	निर्माण कार्यमा बाल श्रमको प्रयोग गरिने छैन। महिला तथापुरुष दुवै कामदारलाई समान ज्याला तथा तलव दिइनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक, व्यवसायी	-	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक बिभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

६	निर्माण कार्य	स्थानीय बजारमा पर्ने प्रभाव	निर्माण कार्य पछि आर्थिक गतिविधि कम हुनेबारे स्थानीयलाई जानकारी गरिनेछ र उनीहरूको आजीविका लागि सीपमुलक कार्यहरूमा भाग लिन प्रोत्साहन गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक, निर्माण व्यवसायी	-	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
संचालन चरण								
१	मर्मत कार्यहरू	व्यवसायिक स्वास्थ्य सुरक्षा जोखिमका प्रभावहरू	सबै आयोजना कामदारलाई मर्मत सम्बन्धी गतिविधिहरूको साथसाथै पीपीइको प्रयोगमा सुरक्षा पक्षका बारे आवश्यक प्रशिक्षण प्रदान गरिनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	संचालन लागतमा समावेश	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२	पुल संचालन	आर्थिक क्रियाकलापमा कमी	निर्माण कार्य पछि आर्थिक गतिविधि कम हुनेबारे स्थानीयलाई जानकारी गरिनेछ र उनीहरूको आजीविका लागि सीपमुलक कार्यहरूमा भाग लिन प्रोत्साहन गरिनेछ, जुन उनीहरूलाई अन्यत्र रोजगारमा पनि लाभदायी हुनेछ।	आयोजना क्षेत्रमा	संचालन अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक, रोशी गाउँपालिका, सडक विभाग, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

७.० प्रस्तावको कार्यन्वयनगर्दा अनुगमन गर्नु पर्ने विषय

वातावरणीय अनुगमन आयोजनाको निर्माण र सञ्चालनसँग सम्बन्धित वातावरणीय परिवर्तनहरू मापन गर्न मद्दत गर्दछ। मुख्य रूपमा प्रस्तावक वातावरणीय अनुगमन सञ्चालन गर्न को लागि जिम्मेवार हुनेछ। निर्माण र संचालन चरणको दुबै अवधिमा सम्पूर्ण कार्यको आवधिक अनुगमन गरिनेछ। जलप्रदूषण, सडक सुरक्षा, वायु र ध्वनी, वनश्रोत आदिको समय समयमा अनुगमन गरिनेछ। अपरेटर र कामदारहरूलाई व्यावसायिक स्वास्थ्य र सुरक्षा पक्ष र वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको उचित अनुसरण गर्न वातावरणीय व्यवस्थापनको आवश्यकताको बारेमा प्रशिक्षण दिइनेछ।

राष्ट्रिय वातावरण प्रभाव मूल्यांकन निर्देशिका, २०५० अनुसार आधार रेखा अनुगमन (Baseline Monitoring), अनुपालन अनुगमन (Compliance Monitoring) र प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring) गरि ३ प्रकारका अनुगमन हुन सक्ने कुरा औल्याएको छ। यस प्रतिवेदनले अनुपालन अनुगमन (Compliance Monitoring) र प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring) दुबैलाई सिफारिस गर्दछ। यस प्रस्ताव संचालन कार्यको अनुगमन योजना निम्नअनुसार रहेको छ।

७.१ अनुगमनका सूचकहरू

तालिका ७.१: अनुगमन सूचकहरू

अनुगमनका क्षेत्र	अनुगमन सूचकहरू
माटो भू-क्षय र फोहर व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> जमिन, वन तथा सम्पतिमा परेको असर र असरको क्षेत्रफल प्रस्तावित कार्यबाट उत्पन्न हुने फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन
भिरालो जमिनको अस्थिरता	<ul style="list-style-type: none"> जमिनको अस्थिरताको कारण प्रकृति तथा मानव निर्मित वस्तुमा असर जग्गाको क्षेत्रफल, वन र सम्पतिमा प्रभाव
जल प्रदूषण, पानीको श्रोत तथा तिनको प्रयोग, सिँचाइको अवस्था, पिउने पानीको अवस्था	<ul style="list-style-type: none"> पानीजन्य रोगहरूको विकासका घटना जलमार्ग अबरोधको सीमा र प्रभावहरू माछापालनको विवरण पानी को आभाव वा प्रदूषण
हावा, ध्वनि तथा traffic घनत्व सम्बन्धी	<ul style="list-style-type: none"> ध्वनिको अवस्था र मापन धूलोको मापन traffic घनत्वको मापन हावा प्रदूषणको अवस्था

७.२ अनुगमन सम्बन्धि विवरण

तालिका ७.२: प्रभाव क्षेत्रहरूको अनुगमन, सूचक, तरिका तथा समय तालिका

क्र.स.	विषय वस्तु	सूचक	तरिका/विधि	समय तालीका	कुल रकम	जिम्मेवारी
आधार रेखा अनुगमन (Baseline Monitoring)						
१	जग्गा र सम्पति अधिग्रहण	जग्गामा प्रभाव	स्थलगत निरीक्षण	निर्माण चरण पूर्व	-	प्रस्तावक
२	प्राबिधिक विज्ञ र स्थानीय रोजगार श्रमिकहरूलाई सडक निर्माण सम्बन्धि सचेतना र तालिम	श्रमिकहरूले प्राप्त गरेको तालिम	स्थलगत निरीक्षण, स्थानीय वासीसँग छलफल	निर्माण चरणको क्रममा	१,५०,०००/-	निर्माण व्यवसायी
३	वातावरण संरक्षणका उपायहरू जस्तै जल प्रदुषण नियंत्रण, फोहोर मैला व्यवस्थापन, संवेदन शील क्षेत्र तथा जीव तथा वनस्पतिको संरक्षण	जल प्रदुषणले हुने प्रभाव, वनस्पतितथा जीवहरूको तस्करी	स्थलगत निरीक्षण, स्थानीय वासीसँग छलफल	निर्माण चरण पूर्व	-	प्रस्तावक
अनुपालन अनुगमन (Compliance monitoring)						
१	सिफारिस गरिएका न्यूनीकरणका कार्य भए नभएको	प्रस्ताव संचालनवाट देखिएका प्रभावहरू	स्थलगत निरीक्षण	प्रत्येक २ महिनामा	१,५०,०००/-	प्रस्तावक
२	पुल डीजाईन अनुसार वातावरणीय व्यवस्थापन कार्ययोजना	जमिनको अस्तिरता, वातावरणमा हुने प्रभाव	स्थलगत निरीक्षण	विस्तृत डीजाईन सम्पन्न भएपछि	-	प्रस्तावक
३	वायु प्रदुषण	वायु प्रदुषण	स्थलगत निरीक्षण	प्रत्येक २ महिनामा	१,५०,०००/-	प्रस्तावक
४	जन चेतना अभिवृद्धि कार्य भए नभएको	स्थानीय जनताहरूमा भएको जानकारी	छलफल	वार्षिक	१,००,०००/-	प्रस्तावक

प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring)						
१	भू संरक्षण कार्य गरे नगरेको	गल्छी निर्माण, छेकवाँध, बाटो	स्थलगत निरीक्षण	प्रत्येक महिनामा	२ -	निर्माण व्यवसायी
२	निर्माण सामग्रीहरूको आयात	वायुप्रदूषण, भण्डारण	स्थलगत निरीक्षण	६ महिनामा	-	प्रस्तावक, निर्माण व्यवसायी
३	वन तथा वनस्पतिमा	वन तथा वनस्पतीको चोरि तथा निकासी	स्थलगत निरीक्षण	६ महिनामा	-	प्रस्तावक, निर्माण व्यवसायी
४	वायु, धुवा, ध्वनिको प्रदूषण	संकलन गर्ने तरिका तथा ढुवानीमा प्रयोग हुने सवारी साधनको जाँच	स्थलगत निरीक्षण, स्थानीय मानिस सँग सोधपुछ	६ महिनामा	-	प्रस्तावक, निर्माण व्यवसायी
५	स्थानीय रोजगार	कामदारको नाम ठेगाना आदि	स्थलगत निरीक्षण, छड्के जाँच	काम सुरु गर्दा एकटक	-	प्रस्तावक, निर्माण व्यवसायी

७.३ अनुगमन र न्युनिकरणको खर्चको विवरण:

तालिका ७.३: अनुगमन र न्युनिकरणको अनुमानित लागत

सि.नं.	कृयाकलाप	अनुमानित रकम(रु.)	अनुगमन गर्ने निकाय
१	फिल्ड निरीक्षण तथा अनुगमन	४,१०,०००/-	प्रस्तावक
	जम्मा	४,१०,०००/-	

८. निष्कर्ष

माथि अध्याय छ मा उल्लेखित सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरी र नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका उपायहरू कार्यान्वयन गरेर पुल निर्माण तथा संचालन गरिनेछ। साथै उल्लेखित रोकथामका उपायहरूको पनि अभ्यास गरिनेछ। उल्लेखित उपायहरूको कार्यान्वयनको नियमित रूपमा अनुगमन गरिनेछ।

प्रस्तावित भ्याकुरे खोला पुल, माम्ती खोला पुल, र घ्याम्पे खोला पुल निर्माणबाट निर्माण र संचालन चरणमा निम्न सकारात्मक प्रभावहरू देखिन्छ:

- आयोजना क्षेत्रभित्र आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि
- स्थानीय मानिसहरूलाई रोजगारीको अवसरहरू
- स्थानीयमा प्रविधिको हस्तान्तरण
- आवतजावतमा सहजता
- समयको बचत
- ट्राफिक अवरोध कम गर्ने
- वर्षायाममा पानीको उचित निकास हुने

प्रस्तावित पुल निर्माणले यातायात सुविधामा निकै सहज हुनेछ। प्रस्तावित कार्यन्वयनले भएपछि वि.पी. राजमार्गबाट हुने यात्रालाई सहजीकरण गर्नेछ। साथै यस प्रस्तावको कार्यन्वयनले, आयोजना क्षेत्र, प्रदेश नं. १ र २ का समग्र जिल्लाहरू र देशको नै आर्थिक-सामाजिक उन्नतिमा योगदान पुर्याउनेछ। संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययनबाट पहिचान गरिएका अधिकांश प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गरि स्वीकारयोग्य बनाउनको लागि आर्थिकरूपमा प्रभावकारी देखाइएको छ। आयोजनाले गर्ने भनिएको अभिवृद्धिका उपायहरूबाट समुदायको जीवनस्तर सुधारमा केहि सहयोग पुग्ने देखिन्छ। आयोजनाले स्थानीय व्यक्तिहरूलाई सीप अनुरूप रोजगारीको अवसर प्रदान गर्दछ। यो आयोजनाले स्थानीय व्यक्तिहरू प्रतक्ष्य रूपमा लाभान्वित हुनेछन। साथै घ्याम्पे खोला पुल, माम्ती खोला पुल र भ्याकुरे खोला पुल निर्माणले यातायातमा सहज हुन्छ।

यस प्रतिवेदनमा उल्लेख नभएका कुनै प्रभाव निर्माण वा संचालन चरणमा देखिएमा त्यस्ता प्रभावहरूको समेत न्यूनीकरण गर्ने दायित्व प्रस्तावक रहेनेछ। स्थानीय प्रभावित व्यक्तिहरू, सरोकारवाला संघ संस्थाहरूसँग आपसी समन्वय गरि प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका न्यूनीकरणका उपायहरू अनुवार्य रूपमा पालना गरि यस आयोजना संचालन गर्दा न्यूनतम प्रभाव पर्न जाने देखिन्छ।

वातावरण व्यवस्थापन योजनामा प्रस्तावित उपायहरू अपनाइएमा पुल निर्माण बाट वातावरण र मानव स्वास्थ्यमा उल्लेखनिय नकारात्मक प्रभाव पर्ने देखिदैन। साथै अन्य जैविक क्षेत्र, भौतिक क्षेत्र तथा सामाजिक, सांस्कृतिक र धार्मिक पक्षमा समेत उल्लेखनिय नकारात्मक असर पर्ने देखिदैन। अतः प्रस्तावित आयोजना वातावरणीय, प्राविधिक, आर्थिक र सामाजिक दृष्टिले उपयुक्त देखिन्छ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरु

- जि.वि.स. (२०७१): "काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला पार्श्वचित्र", जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, धुलिखेल, काभ्रेपलाञ्चोक।
- जि.स.स. (२०७४): "सिन्धुली जिल्ला पार्श्वचित्र", जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय, कमलामाई, सिन्धुली।
- रो.गा.पा. (२०७५): "रोशी गाउँपालिका पार्श्वचित्र", रोशी गाउँपालिकाको कार्यालय, कटुन्जे, काभ्रेपलाञ्चोक।
- ने.स. (२०७६): "वातावरण संरक्षण ऐन", नेपाल सरकार, काठमाडौं, नेपाल।
- ने.स. (२०७७): "वातावरण संरक्षण नियमावली", नेपाल सरकार, काठमाडौं, नेपाल।
- ने.स. (२०७६): "वन ऐन", नेपाल सरकार, काठमाडौं, नेपाल।
- ने.स. (२०५१): "वन नियमावली", नेपाल सरकार, काठमाडौं, नेपाल।
- ने.स. (२०७४): "स्थानीय सरकार संचालन ऐन", नेपाल सरकार, काठमाडौं, नेपाल।
- ने.स. (२०७५): "स्थानीय सरकार संचालन नियमावली", नेपाल सरकार, काठमाडौं, नेपाल।
- ने.स. (२०७७): "भू-उपयोग ऐन", नेपाल सरकार, काठमाडौं, नेपाल।
- ने.स. (२०५०): "National EIA Guidelines", नेपाल सरकार, काठमाडौं, नेपाल।
- भू.वा.सा.शा. (२०७७): "सडक तथा पुल आयोजनाको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण टेम्प्लेट", भू-वातावरण तथा सामाजिक शाखा, सडक विभाग, चाकुपाट, ललितपुर।
- Design Report of Ghyampe, Mamti and Bhayakure Khola Bridge
- Environment and Social Management Framework (ESMF), 2015
- वेभसाइट: <https://sunkoshimunsindhuli.gov.np/>
<https://mofaga.gov.np/>
<https://dcckavre.gov.np/ne-brief-introduction/>
https://en.wikipedia.org/wiki/Kavrepalanchok_District#Geography_and_climate

